

Razumkov
centre

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ (*COVID-19*): ОСОБЛИВОСТІ І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Проект здійснено за сприяння
Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні

КИЇВ-2020

З М І С Т

Забезпечення прав і свобод людини в Україні в умовах поширення коронавірусної інфекції (<i>COVID-19</i>): особливості і шляхи удосконалення	3
Головні висновки з соціологічного опитування.....	7
Боротьба з епідемією <i>COVID-19</i> та дотримання прав і свобод людини і громадянина в Україні (соціологічне дослідження).....	9
• Оцінка епідеміологічної ситуації та небезпеки коронавірусу	
• Оцінка готовності держави та медичних служб до боротьби з коронавірусом	
• Оцінка ефективності дій державних інститутів	
• Оцінка необхідності та допустимості обмеження прав і свобод громадян в умовах епідемії	
• Оцінка дій влади в умовах епідемії	
• Можлива реакція громадян на обмеження прав і свобод	
• Основні результати і висновки	
Таблиці і діаграми.....	21
Основні заходи вищих владних інститутів України у 2020р., спрямовані на боротьбу з <i>COVID-19</i> , якими запроваджувалися або скасовувалися обмеження прав і свобод громадян.....	40
Рішення Конституційного Суду України №10 від 28 серпня 2020р.....	51

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПОШИРЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ (COVID-19): ОСОБЛИВОСТІ І ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Важливу роль у процесі становлення України як демократичної, соціальної та правової держави відведено забезпеченню прав і свобод людини, зокрема створенню гідних умов її життя. Саме тому права і свободи людини та їх гарантії покликані визначати зміст і спрямованість діяльності сучасної Української держави, всіх її органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб. При цьому, сама держава безпосередньо зобов'язана відповідати перед громадянами за свою діяльність загалом і, особливо, за утвердження та забезпечення прав і свобод людини, оскільки саме останнє визначено її головним конституційним обов'язком (статті 3, 5, 19 Конституції України).

Однак, нові виклики та загрози, які повстали перед нашою державою останніми роками, суттєво ускладнили процес виконання нею її конституційних обов'язків. Віднедавна до таких явищ додалося ще й масове поширення коронавірусної інфекції (COVID-19). Останнє дуже швидко призвело до суттєвих змін у політико-правовому та суспільно-економічному житті країни. Адже відсутність дієвих протівірусних препаратів (у т.ч. і відповідної вакцини), стрімке збільшення летальних випадків унаслідок коронавірусної хвороби на фоні загальної неготовності національних закладів охорони здоров'я до боротьби з нею, змусили органи публічної влади до дій, які відчутно обмежили низку конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Так, запровадження на всій території України в березні-квітні 2020р. т.зв. карантинних заходів¹ призвело до суттєвого обмеження (а в окремих випадках – до тимчасового припинення дії) таких гарантованих

¹ Постанова КМУ "Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2" №211 від 11 березня 2020р.

Конституцією України прав і свобод, як “свободи пересування, вільного вибору місця проживання та права вільно залишати територію України” (ст.33 Конституції України), “права безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди” (ст.35 Конституції), “права збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації” (ст.39 Конституції), “права на підприємницьку діяльність” (ст.42 Конституції), “права на працю” (ст.43 Конституції) та

“права на страйк” (ст.44 Конституції), “права на освіту” (ст.53 Конституції). Особливого значення в цій ситуації набуло гарантоване Основним Законом держави конституційне право громадян “на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування” (ст.49 Конституції).

Ситуація, яка склалася в Україні із поширення коронавірусної хвороби (COVID-19), ускладнюється підвищенням суспільної напруженості, пануванням тривожних настроїв серед широких громадських верств, наявністю випадків розгубленості вищих посадових осіб держави та проявів професійної невідповідності відповідних державних органів, їх очільників і посадових осіб. Несистемні, часто “фрагментарні” дії органів законодавчої та виконавчої гілок влади, спрямовані на подолання негативних наслідків коронавірусної хвороби, лише підсилили загальну невпевненість українських громадян у завтрашньому дні. Більше того, за зізнанням деяких посадових осіб, окремі карантинні заходи запроваджувалися заради “не стільки впливу на епідеміологічний процес, скільки на психологічний процес”, тобто для посилення в суспільстві відчуття тривоги².

Прикметним є також те, що т.зв. “карантинні заходи” безпеки були запроваджені органами влади у спосіб, який не завжди є співставним з відповідними конституційними приписами. При цьому, фактично ігнорується та обставина, що конституційні права і свободи людини і громадянина в Україні не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених самою Конституцією України, а в умовах воєнного або надзвичайного стану – можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень (ст.64 Конституції). Натомість, надзвичайного стану в Україні, як відомо, не запроваджувалось.

Усе це обумовило появу низки звернень до Конституційного Суду України та судів загальної юрисдикції у справах щодо тимчасового обмеження прав

² МОЗ зізнався, що забороняв парки задля збудження тривоги. – Збруч, 11 травня 2020р., <https://zbruc.eu/node/97571>.

і свобод людини і громадянина. Своєю чергою, прийняті судами рішення не завжди “поділяли” позицію органів державної влади в частині запровадження карантинних заходів і обмеження ними конституційних прав і свобод людини³. Одночасно, практика поділу території країни на окремі “зони” щодо поширення (перебігу) коронавірусної інфекції із встановленням тимчасових обмежень функціонування закладів масового харчування, відпочинку, громадського транспорту, готелів, а також проведення масових заходів як публічного, так і особистого характеру, – породжували на місцях цілу низку запитань.

Непоодинокими стали факти оскарження органами місцевого самоврядування в судах дій та рішень центральних органів виконавчої влади щодо посилення карантинних заходів на їх території, заклики до проявів “громадської непокори” тощо. Конфлікт “інтересів” між органами центральної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування в цій частині набув затяжного характеру, що підсилювалося умовами кампанії з виборів до органів місцевого самоврядування⁴.

Нові реалії і виклики, обумовленні масовим поширенням в Україні коронавірусної інфекції (COVID-19) вимагають суттєвого перегляду усталених раніше уявлень щодо реалізації, гарантування та захисту прав і свобод людини і громадянина. На порядку денному гостро повстало питання пошуку оптимальних моделей суспільного балансу (рівноваги) між потребою у забезпеченні загальноновизнаних прав людини і належним рівнем суспільного здоров’я, епідеміологічної безпеки та сталого розвитку країни⁵.

Відтак, існує потреба в комплексному вивченні стану забезпечення прав і свобод людини в Україні в умовах масового поширення коронавірусної інфекції (COVID-19), особливостей діяльності національних органів законодавчої, виконавчої та судової гілок влади, а також можливого прогнозування

³ Рішення КСУ №10 від 28 серпня 2020р. у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів”, положень частин першої, третьої статті 29 Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”, абзацу дев’ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік””. – КСУ, <http://www.ccu.gov.ua/docs/3200>.

⁴ Див.: Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №1100 від 11 листопада 2020р.; а також: “У нас немає вихідних”: Львів знайшов спосіб уникнути “карантину вихідного дня”. – ZIK, 13 листопада 2020р., https://zik.ua/news/lviv/u_nas_nemaie_vykhidnykh_lviv_znaishov_sposib_unityknyty_karantynu_vykhidnoho_dnia_987110; У Тернополі ресторатор створює релігійну організацію, аби обійти “карантин вихідного дня”. – ZIK, 13 листопада 2020р., https://zik.ua/news/ternopil/u_ternopoli_restorator_stvoriue_relihiinu_orhanizatsiiu_aby_obiity_karantyn_vykhidnoho_dnia_987072.

⁵ Постанова ВРУ “Про заходи протидії поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19) та захисту всіх систем життєдіяльності країни від негативних наслідків пандемії та нових біологічних загроз” №937 від 20 жовтня 2020р.

реальних шляхів удосконалення системи правового захисту прав і свобод людини в нових суспільно-політичних і соціально-економічних реаліях України. Однак, на цей момент для такого багатоаспектного дослідження ще бракує матеріалу для аналізу – нормативно-правова база з протидії поширенню пандемії перебуває у процесі формування і зазнає постійних змін, лише накопичується масив судових рішень у справах, пов'язаних з порушенням прав і свобод громадян у процесі запровадження протиепідемічних обмежень заходів, більшість відпо-

відних рішень прийняті судами першої інстанції і ще не пройшли наступні стадії судового розгляду. Перебуває у процесі вироблення методологія оцінки ефективності дій влади в умовах пандемії у різних сферах, а головне – сам перебіг пандемії, перспективи її зупинення та можливі наслідки є важко прогнозованим, як на глобальному, так і на національному рівнях.

З огляду на наведені вище обмеження, вихідним пунктом у процесі вивчення впливу пандемії *COVID-19* на стан захисту прав і свобод громадян може стати вивчення громадської думки з відповідної проблематики. Зокрема, це оцінка стану забезпечення державою прав і свобод людини і громадянина в умовах масового поширення коронавірусної інфекції (*COVID-19*), ставлення громадян до наслідків тимчасового обмеження їх прав і свобод, до відповідних дій органів влади, визначення “межі допустимості” таких обмежень і готовності громадян до активного захисту своїх прав. З цією метою Центром Разумкова за підтримки Представництва Фонду Ганса Зайделя в Україні було здійснено дослідження “Забезпечення прав і свобод людини в Україні в умовах поширення коронавірусної інфекції (*COVID-19*): особливості і шляхи удосконалення”, результати якого представлені в цьому виданні.

Це дослідження може розглядатися як перший етап у процесі пошуку оптимальних механізмів захисту прав і свобод громадян та їх повноцінної реалізації, а також особливостей функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, інститутів прямої демократії та громадянського суспільства в цілому в умовах поширення коронавірусної хвороби.

ГОЛОВНІ ВИСНОВКИ З СОЦІОЛОГІЧНОГО ОПИТУВАННЯ

- Громадяни України високо оцінюють небезпеку епідемії *COVID-19*, більшість вважають, що її пік ще попереду. Епідемія найчастіше викликає у громадян почуття стурбованості, страху, обурення.
- Громадяни низько оцінюють ефективність дій органів влади та місцевого самоврядування із запобігання та боротьби з наслідками епідемії, а також вважають незадовільною готовність до епідемії державних і муніципальних закладів охорони здоров'я.
- Більшість опитаних не вважають, що Україна здатна самостійно подолати проблеми, пов'язані із поширенням *COVID-19*, забезпечуючи належне дотримання прав і свобод людини і громадянина. На думку відносної більшості, неможливо ефективно протидіяти епідемії, не вдаючись до обмежень конституційних прав і свобод.
- Найчастіше громадяни підтримують повне або часткове обмеження прав на мирні зібрання, права відправляти релігійні служби та обряди, обмеження свободи пересування, права вільно залишати і повертатися на територію України. Обмеження всіх інших прав (навіть часткове) громадяни переважно не підтримують.
- Половина респондентів вважають, що органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні вдавалися до обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина у процесі боротьби з поширенням коронавірусної інфекції.

- Найчастіше громадяни відзначають порушення таких їх особистих прав, як право на свободу пересування, право на працю, право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, право на охорону здоров'я та медичну допомогу, право на відпочинок.
- Найрідше, за оцінками респондентів, обмежувалися їх право на підприємницьку діяльність, свобода від втручання в особисте та сімейне життя, право на вільний вибір місця проживання, право проводити збори, мітинги, демонстрації, право на вільне вираження своїх поглядів і переконань.
- Відповідальність за порушення чи обмеження конституційних прав і свобод у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції громадяни частіше покладають на Уряд.
- Громадяни найчастіше відзначають такі мотиви здійснення владою обмежень конституційних прав і свобод громадян в умовах поширення коронавірусної інфекції: утримання під контролем темпів зростання захворюваності; запобігання стрімкому поширенню епідемії по всій території держави; неготовність органів влади до масштабів епідемії.
- 44% опитаних не готові до активних заходів із захисту своїх прав і свобод у випадку їх обмежень державою через поширення коронавірусної інфекції, проте 8% висловлюють безумовну готовність. Найчастіше громадяни готові активно захищати свої права на охорону здоров'я та медичну допомогу, на працю, на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї. При цьому, більшість переважно готові вдаватися до легальних форм протесту.

БОРОТЬБА З ЕПІДЕМІЄЮ *COVID-19* ТА ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ (соціологічне дослідження)

Боротьба з епідемією *COVID-19* потребує максимальної мобілізації ресурсів держави і суспільства, і як ніколи, взаємодії держави, громадянського суспільства, солідарних дій членів суспільства. Водночас, деякі заходи із протидії поширення епідемії не можуть бути ефективними без здійснення певних обмежень прав і свобод людини і громадянина, гарантованих Конституцією.

За таких умов державні інститути складають іспит на легітимність, яка в т.ч. визначається тим, якою мірою громадяни вважають виправданими ті обмеження, які накладаються державою на громадян, діяльність підприємств задля подолання загроз, які несе епідемія. Сприйняття громадянами дій влади з подолання епідемії *COVID-19* було предметом дослідження, що проводилося соціологічною службою Центру Разумкова в жовтні 2020р.¹

Оцінка епідеміологічної ситуації та безпеки коронавірусу

Громадяни України досить високо оцінюють безпеку, що походить від епідемії *COVID-19*, оцінюючи її за 10-бальною шкалою² в 7,3 бали (діаграма “Оцінка безпеки коронавірусу”, с.21). Усвідомлення безпеки епідемії зростає із зростанням віку респондентів – від 7,0 балів серед молодих людей (до 30 років) до 7,6 балів серед тих, кому 60 і більше років, серед жінок більшою мірою, ніж серед чоловіків (відповідно 7,5 і 7,0 балів), серед міського населення більше, ніж серед сільського (відповідно 7,4 і 7,1 бали). Жителі

¹ Дослідження проведено соціологічною службою Центру Разумкова 16-22 жовтня 2020р. в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей. Опитано 2 021 респондент віком від 18 років, теоретична похибка вибірки не перевищує 2,3%.

² Шкала від 1 до 10, де “1” означає, що безпека є дуже низькою, а “10” – дуже високою.

Східного регіону³ оцінюють небезпеку епідемії дещо нижче (7,0 бали), ніж загалом жителі країни.

До того ж, відносна більшість (44%) респондентів вважають, що пік епідемії ще попереду (діаграма “Яка зараз стадія епідемії COVID-19 в Україні?”, с.21-22). Ще 8,5% опитаних дотримуються думки, що країна перебуває на початковій стадії епідемії, 21% – що саме зараз пік епідемії, 8,5% – що пік епідемії пройдено, і вона піде на спад, 2,5% – що епідемія ще не почалася, а 5% – що ніякої епідемії не було, немає і не буде.

Точка зору, що саме зараз спостерігається пік епідемії, найбільш є поширеною в Західному регіоні (27,5%), а точка зору, що Україна перебуває на початковій стадії епідемії – на Сході країни (13%). Чим вищим є рівень освіти респондентів, тим частіше вони вважають, що пік епідемії ще попереду (їх частка зростає від 40% серед респондентів з неповною або повною середньою освітою до 49% серед респондентів з вищою освітою).

Коронавірус та заходи з протидії епідемії найчастіше викликають у громадян України стурбованість (78%), страх (54%), обурення (52%). Ще 49% зазначили почуття безпорадності, 45% – постійного стресу, але лише 21% – впевненість у тому, що держава зробить усе необхідне для протидії епідемії (68% такого відчуття не мають, діаграма “Коли я думаю про коронавірус та заходи з протидії епідемії, що запроваджуються в Україні, у мене виникає ...”, с.22-23).

Частіше негативні емоції відчують жителі Південного регіону (наприклад, страх – 63%, безпорадність – 62%, постійний стрес – 52%). Відповідно, жителі цього регіону найрідше висловлюють впевненість у тому, що держава зробить усе необхідне для протидії епідемії (13%). Частіше за жителів інших регіонів таку впевненість висловлюють жителі Сходу країни (29%), хоча і там більшість (62%) цієї впевненості не поділяють.

Чим старшими є опитані, тим частіше вони відчують негативні емоції. Так, страх відчують 42% респондентів віком менше 30 років і 68% тих, кому 60 і більше років, постійний стрес – відповідно 36% і 53%, безпорадність – відповідно 38% і 59%.

Оцінка готовності держави та медичних служб до боротьби з коронавірусом

32% опитаних вважають, що Україна здатна самостійно подолати існуючі проблеми і труднощі, пов’язані із поширенням COVID-19, забезпечуючи належне дотримання прав і свобод людини і громадянина, проте більшість (56%) з цим не згодні (діаграма “Чи здатна Україна самостійно подолати існуючі проблеми і труднощі...?”, с.23).

³ Застосовується такий розподіл областей за регіонами: **Захід**: Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька області; **Центр**: м.Київ, Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області; **Південь**: Одеська, Херсонська, Миколаївська області; **Схід**: Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська області.

Оцінюючи готовність державних і муніципальних закладів охорони здоров'я до боротьби з коронавірусною інфекцією на початку її поширення (станом на березень 2020р.) та на час проведення опитування (жовтень 2020р.), 57% опитаних оцінили її як “незадовільну” як у березні, так і в жовтні 2020р., 27% оцінили її як “задовільну” в березні та в жовтні, 11% оцінили її як добру або відмінну в березні і 6% так оцінили її у жовтні (діаграма “Як Ви оцінюєте готовність державних (муніципальних) закладів охорони здоров'я до боротьби з коронавірусною інфекцією (COVID-19)?”, с.24).

Якщо в Західному і Центральному регіонах оцінки стану готовності закладів охорони здоров'я у жовтні мало відрізняються від оцінок ситуації у березні, то жителі Сходу ситуацію у жовтні частіше оцінювали більш негативно, ніж у березні, а жителі Півдня – навпаки, ситуацію у жовтні частіше оцінювали менш негативно, ніж у березні. Так, серед жителів Сходу оцінювали ситуацію у березні як “незадовільну” 53%, у жовтні – 62%, тоді як серед жителів Півдня – відповідно 70% і 53,5%.

Готовність закладів охорони здоров'я до боротьби з коронавірусною інфекцією у жовтні жителі сіл оцінюють дещо гірше, ніж жителі міст (наприклад, оцінювали її як незадовільну відповідно 62% і 55%.

Оцінка ефективності дій державних інститутів

Громадяни України низько оцінюють ефективність дій усіх інститутів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямованих на запобігання та подолання негативних наслідків масового поширення *COVID-19* – діапазон середніх оцінок різних державних інститутів за шестибальною шкалою⁴ перебуває в межах від 1,5 балів (так оцінити діяльність Прокуратури) до 2,4 балів (оцінка Державної служби з надзвичайних ситуацій) (діаграма “Як Ви оцінюєте ефективність дій наведених інститутів державної влади та органів місцевого самоврядування...?”, с.25). Лише дії Державної служби з надзвичайних ситуацій оцінюються практично рівною мірою оцінками позитивного (від 4 до 6 балів) і негативного (від 0 до 2 балів) діапазонів (відповідно 51% і 49%). Дії усіх інших інститутів частіше оцінюються як різною мірою неефективні (від 54% під час оцінки дій Державної прикордонної служби до 76% під час оцінки дій Прокуратури).

Діяльність Міністерства охорони здоров'я, яке безпосередньо відповідає за боротьбу з епідемією, оцінили в середньому 2,1 балами. Найнижче оцінюють роботу цього Міністерства жителі Східного регіону (1,8 бали). Загалом Східний регіон вирізняється більш критичною (порівняно з іншими регіонами) налаштованістю до оцінки дій багатьох державних інститутів. Також зростає негативізм в оцінці дій більшості державних інститутів із зростанням віку респондентів. Наприклад, якщо дії Міністерства охорони здоров'я

⁴ Шкала від 0 до 5, де “0” означає, що дії зовсім неефективні, “5” – максимально ефективні.

респонденти віком менше 30 років оцінюють у середньому 2,3 балами, то респонденти віком від 60 років і більше – 2,0 балами.

Низька оцінка ефективності дій окремих інститутів може також бути пов'язана з низьким рівнем обізнаності громадян стосовно дій цих інститутів. Так, відповідаючи на питання: “Чи знайомі Ви із рішеннями Конституційного Суду України щодо конституційності окремих положень законодавства про карантинні обмеження у зв'язку із масовим поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?” лише 2% опитаних відповіли, що детально знають зміст цих рішень, 17% – що знають загальний зміст цих рішень, тоді як 33% – що вони лише щось чули про ці рішення, але не знайомі з їх змістом, а 47% – що нічого про них не чули (діаграма “*Чи знайомі Ви із рішеннями Конституційного Суду України...?*”, с.37).

Оцінка необхідності та допустимості обмеження прав і свобод громадян в умовах епідемії

Відносна більшість (48%) опитаних вважають, що неможливо ефективно протидіяти поширенню коронавірусної інфекції, не вдаючись до обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, протилежної точки зору дотримуються 37% респондентів (діаграма “*Чи можливо ефективно протидіяти поширенню коронавірусної інфекції...?*”, с.26). У Центральному та Південному регіонах думку про неможливість ефективно протидіяти поширенню коронавірусної інфекції, не вдаючись до обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, поділяють більшість (відповідно 56% і 55%) опитаних, а Східний регіон – єдиний, де відносна більшість (44%) вважають, що все ж таки можливо ефективно протидіяти поширенню коронавірусної інфекції, не вдаючись до обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Разом з тим, переважна більшість (73%) опитаних дотримуються думки, що немає потреби запроваджувати надзвичайний стан на всій території країни у зв'язку із масовим поширенням коронавірусної інфекції (лише 14% вважають, що це потрібно, діаграма “*Чи потрібно запроваджувати надзвичайний стан на всій території країни...?*”, с.26), а приблизно рівні частки респондентів вважають що потрібно запроваджувати надзвичайний стан в окремих районах держави (43%) і що не потрібно цього робити (43,5%).

Противники запровадження надзвичайного стану в окремих районах держави переважають у Західному регіоні (тут вони становлять більшість – 52% – опитаних), а прихильники – у Центральному регіоні (тут вони становлять відносну більшість – 47% – опитаних). На Півдні та Сході частки прихильників і противників статистично значуще не відрізняються. Якщо серед жінок дещо більше прихильників запровадження карантину на регіональному рівні, ніж противників (відповідно 45% і 41%), то серед чоловіків, навпаки, противників більше (відповідно 40% і 47%).

Стосовно обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина з причини масового поширення коронавірусної інфекції, то найчастіше підтримують повне або часткове обмеження таких прав і свобод: право проводити збори, мітинги, демонстрації (допускають повне або часткове обмеження цього права 67% опитаних), право відправляти релігійні служби та обряди (67%), право на свободу пересування (64%), право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну (63%) (таблиця “*Чи допустимими є обмеження конституційних прав і свобод людини...?*”, с.27-29).

Частки тих, хто допускає повне або часткове обмеження права на відпочинок, і тих, хто виступає проти цього, є однаковими (по 45%). Обмеження всіх інших прав (навіть часткове) громадяни України переважно не підтримують. Найбільшою мірою це стосується права на охорону здоров'я та медичну допомогу (неприпустимим його обмеження називають 72% респондентів), права на соціальний захист (69%), свободи від втручання в особисте та сімейне життя (69%), права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (67%), права на вільне вираження своїх поглядів і переконань (62%), права на працю (61%).

Оцінка дій влади в умовах епідемії

50% респондентів вважають, що органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні вдавалися до обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина у процесі боротьби з поширенням коронавірусної інфекції, не згодні з цим лише 30,5% (діаграма “*Чи вдавалися органи державної влади і місцевого самоврядування в Україні до обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина...?*”, с.29). Цю точку зору поділяють більшість жителів Західного, Південного та Східного регіонів, тоді як у Центральному регіоні частки згодних і незгодних із цим статистично значуще не відрізняються.

Які права громадян порушувалися?

Найчастіше респонденти, говорячи про обмеження їх особистих прав, з якими вони стикалися, називають обмеження права на свободу пересування (38%), права на працю (24,5%), права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (21%), права на охорону здоров'я та медичну допомогу (20%), права на відпочинок (18%) (таблиця “*Чи стикалися Ви з обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина...?*”, с.30-32).

Найрідше респонденти зазначають, що були обмежені їх право на підприємницьку діяльність (9%), свобода від втручання в особисте та сімейне життя (8%), право на вільний вибір місця проживання (7%), право проводити збори, мітинги, демонстрації (7%), право на вільне вираження своїх поглядів і переконань (6%).

Оцінюючи порушення прав їх рідних або знайомих, найчастіше респонденти називають обмеження свободи пересування (38%), права на

працю (35%), права на освіту (34%), права на підприємницьку діяльність (32%), права на охорону здоров'я та медичну допомогу (31%), права відправляти релігійні служби та обряди (30%), права вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну (30%). Найрідше респонденти зазначають, що були порушені такі права їх родичів і знайомих: право проводити збори, мітинги, демонстрації (18,5%), право на вільний вибір місця проживання (17%), право на вільне вираження своїх поглядів і переконань (15%), свобода від втручання в особисте і сімейне життя (13,5%).

Натомість мас-медіа найчастіше інформували респондентів про порушення таких прав громадян України: право проводити збори, мітинги, демонстрації (49%), право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну (46%), право відправляти релігійні служби та обряди (43%), право на підприємницьку діяльність (40%).

Чи були обмеження виправданими?

Більшість (59%) респондентів вважають виправданими тимчасові обмеження, запроваджені органами влади і державними інститутами з метою запобігання поширенню коронавірусної інфекції (31% вважають їх невинуватими, діаграма “*Чи вважаєте Ви виправданими тимчасові обмеження...?*”, с.32). Найчастіше вважають їх виправданими жителі Західного регіону (68%), респонденти з вищою освітою (65%).

Більшість опитаних вважають необхідними або скоріше необхідними такі обмеження, які запроваджувалися в Україні через поширення коронавірусної інфекції: заборона заходити до магазинів і підприємств сфери обслуговування без маски (85%), вимога 14-денної ізоляції для осіб, які прибувають з-за кордону чи з окупованих територій (84%), заборона проведення масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, рекламних та інших) заходів з числом учасників більше 10 осіб (78%), вимога самоізоляції для осіб, які досягли 60-річного віку, крім певних визначених категорій працівників (73%), заборона проведення релігійних зібрань у культових спорудах (72%), заборона роботи закладів громадського харчування (ресторанів, кафе тощо), торговельно-розважальних центрів (крім розміщених у них магазинів), фітнес-центрів, закладів культури, ринків (71%), переведення закладів освіти на дистанційне навчання (55%), заборона виїзду за кордон (55%), закриття вищих навчальних закладів (54%), закриття дитячих садків (54%), закриття шкіл (54%), заборона транспортного сполучення між країнами (53%).

Вимогу носити маски на вулиці підтримали 50% респондентів, що не набагато перевищує число тих, хто заперечує необхідність цього (47%). Більшість респондентів вважають скоріше або зовсім не потрібними такі заходи: заборона відвідувати парки, сквери, зони відпочинку, лісопаркові та прибережні зони, спортивні та дитячі майданчики (57%), заборона транспортного сполучення між населеними пунктами (60%), заборона руху громадського транспорту в населених пунктах (60%), перебування на вулицях без документів, що посвідчують особу (61%) (таблиця “*Наскільки були необхідними такі обмеження...?*”, с.33-35).

Уявлення громадян про мотиви обмежень та відповідальних за них

Оцінюючи, чим обумовлені обмеження органами влади конституційних прав і свобод людини і громадянина у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, найчастіше респонденти називають такі причини: утримання під контролем темпів зростання захворюваності на коронавірусну інфекцію, запобігання її стрімкому поширенню на всій території України (53,5%), але також і неготовність органів влади до масштабів пандемії (47%) (таблиця *“Чим обумовлені обмеження органами влади конституційних прав і свобод людини і громадянина...?”*, с.35).

Ще 32% респондентів пояснюють це непрофесійністю органів влади, 19% – відволіканням громадської уваги від критичного стану економіки країни, 17% – корисливими мотивами органів влади, 15% – обмеженням права громадян на протест, щоб дати владі можливість прийняття рішень, що не підтримуються більшістю населення.

Найчастіше вважають, що обмеження органами влади конституційних прав і свобод людини і громадянина зумовлене намірами утримання під контролем темпів зростання захворюваності на коронавірусну інфекцію, запобігання її стрімкому поширенню на всій території України, жителі Західного регіону (61%), найрідше – жителі Сходу (43%). Жителі Сходу також рідше, ніж жителі всіх інших регіонів пояснюють це неготовністю органів влади до масштабів пандемії (39%).

Частіше відповідальність за порушення чи обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції респонденти покладають на Уряд (таблиця *“Дії яких органів влади призвели до порушення чи обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина...?”*, с.36). Насамперед це стосується свободи пересування, права на підприємницьку діяльність, права на працю, права вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну – відповідальність за порушення чи обмеження цих конституційних прав і свобод покладають на Уряд 40% і більше респондентів. А відповідальність за порушення чи обмеження права проводити збори, мітинги, демонстрації, права відправляти релігійні служби та обряди, права на соціальний захист, права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, права на відпочинок покладають на Уряд від 31% до 36% респондентів.

Крім того, порушення права на освіту найчастіше опитані покладають на Міністерство освіти (35%), а права на охорону здоров'я та медичну допомогу – на Міністерство охорони здоров'я (48%).

Можлива реакція громадян на обмеження прав і свобод

Ступінь готовності до активного захисту прав і свобод

44% опитаних зазначили, що не готові до активних заходів із захисту своїх прав і свобод у випадку їх обмежень державою через поширення коронавірусної інфекції, 39% ставлять це в залежність від того, які саме права будуть обмежені, і лише 8% висловлюють безумовну готовність (діаграма “*Чи готові Ви до активних заходів із захисту своїх прав і свобод...?*”, с.37). Частіше про неготовність до участі в акціях протесту заявляють жителі Східного регіону (54%), найрідше – жителі Західного регіону (37%). А у Східному та Південному регіонах, до того ж, нижчою, ніж в інших регіонах, є частка готових до активних дій, залежно від того, які саме права будуть обмежені (відповідно 27,5% і 34%).

Готовність до активних дій найменшою мірою виражена у найстаршій віковій групі – серед її представників 57% зазначили, що не готові до активних заходів із захисту своїх прав і свобод у випадку їх обмежень державою через поширення коронавірусної інфекції, 31% ставлять це в залежність від того, які саме права будуть обмежені, і лише 4% безумовно дають позитивну відповідь.

Готовність до активних заходів на захист прав і свобод зростає із зростанням рівня освіти респондентів – частка тих, хто безумовно готовий до таких дій, зростає з 5% серед тих, хто має лише незакінчену або закінчену середню освіту, до 10% серед респондентів з вищою освітою, частка готових до них, залежно від того, які саме права будуть обмежені, зростає з 33% до 42,5%, а частка не готових до таких дій знижується з 53,5% до 39%. Чоловіки готові до активних дій частіше, ніж жінки – частка тих, хто безумовно готовий до таких дій, становить відповідно 10% і 6%, тих, хто готовий до них, залежно від того, які саме права будуть обмежені, – відповідно 42% і 38%, а не готових до таких дій, – відповідно 39% і 48%.

Протестний потенціал більшою мірою виражений у людей з вищим рівнем добробуту. Так, частка тих, хто безумовно готовий до активних дій, зростає з 2,5% серед тих, хто відповів, що ледве зволить кінці з кінцями, до 13,5% тих, хто живе забезпечено. Частка тих, хто готовий до них, залежно від того, які саме права будуть обмежені, зростає з 35% до 40,5%, а частка не готових до таких дій знижується з 55% до 33%. Це пояснюється тим, що люди з високим рівнем добробуту є більш активними як економічно, так і соціально, і саме тому володіють вищим протестним потенціалом.

Можливі мотиви до активного захисту прав і свобод

Відповідаючи на питання, через обмеження яких прав вони готові вдатися до активних заходів із їх захисту, найчастіше громадяни називають право на охорону здоров'я та медичну допомогу (29%), право на працю (28%), право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (24%) (таблиця “*Через обмеження яких прав Ви*

готові вдатися до активних заходів із їх захисту?”, с.38). Також 19% назвали свободу від втручання в особисте та сімейне життя, 18% – право на соціальний захист, 16% – свободу пересування, 14% – право на вільне вираження своїх поглядів і переконань, 10% – право на відпочинок, 10% – право на освіту, 9% – право на вільний вибір місця проживання, 8% – право на підприємницьку діяльність, 6% – право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну, 4% – право проводити збори, мітинги, демонстрації, 3% – право відправляти релігійні служби та обряди.

Серед регіональних відмінностей слід зазначити більш виражену значущість права на свободу пересування у Західному регіоні (22%), порівняно з жителями інших регіонів. Значущість цього права як можливої причини участі в актах протесту більш виражена у людей з високим рівнем добробуту (серед тих, хто зазначив, що живе забезпечено – 32%). Для останніх також більш важливими, ніж загалом по масиву опитаних, є право на працю (41%), на охорону здоров'я та медичну допомогу (37%), свобода від втручання в особисте та сімейне життя (25%), право на відпочинок (21%), на вільне вираження своїх поглядів і переконань (20%), на вільний вибір місця проживання (19%), на освіту (16%), на підприємницьку діяльність (14,5%). Респонденти з вищою освітою частіше, ніж по масиву опитаних загалом, готові відстоювати більшість прав, стосовно яких запитували респондентів. Чоловіки відзначається вищою готовністю відстоювати свої права, ніж жінки (відповідно 36,5% і 45% зазначили, що в жодному випадку не вдаватимуться до активних дій у разі порушення їх прав).

Частіше респонденти готові вдатися до легальних форм протесту: виходити на санкціоновані мітинги та демонстрації (26% відповіли, що упевнені або скоріше упевнені, що долучаться до цієї форми протесту), звертатися з позовом до суду (21%), звертатися із петицією до Президента або Верховної Ради України (18%), звертатися із скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (15%), звертатися до Конституційного Суду із конституційною скаргою (11,5%), влаштовувати одиночні пікети (5%) (таблиця “До яких форм захисту Ви готові вдатися?”, с.39).

Проте також 15% готові виходити на несанкціоновані мітинги та демонстрації, 8% – вдатися до блокування руху на дорогах і залізницях, 4% – брати участь у вуличних заворушеннях. Готовність до таких радикальних форм протесту як блокування руху на дорогах і залізницях та участь у вуличних заворушеннях дещо частіше висловлюють жителі Західного регіону (відповідно 14% і 8%).

Респонденти старшого віку (60 і більше років) рідше проявляють готовність до участі у більшості форм протесту (наприклад, готовність до участі у санкціонованих мітингах і демонстраціях – лише 16%). Чоловіки висловлюють готовність до участі у протестах частіше, ніж жінки (наприклад, готовність до участі в санкціонованих мітингах і демонстраціях – відповідно 31% і 22%), люди з високим рівнем добробуту – частіше, ніж люди з низьким

рівнем добробуту (готовність до участі в санкціонованих мітингах і демонстраціях висловлюють 29% тих, хто живе забезпечено і 19% тих, хто відповів, що ледве зводить кінці з кінцями).

Основні результати і висновки

Громадяни України досить високо оцінюють небезпеку, що походить від епідемії COVID-19. Відносна більшість громадян вважають, що пік епідемії ще попереду.

Коронавірус та заходи з протидії епідемії найчастіше викликають у громадян України почуття стурбованості, страху, обурення і лише близько п'ятої частини респондентів мають упевненість у тому, що держава зробить усе необхідне для протидії епідемії. Особливо часто негативні емоції відчують люди старшого віку.

Громадяни України низько оцінюють ефективність дій усіх інститутів державної влади та органів місцевого самоврядування, спрямованих на запобігання та подолання негативних наслідків масового поширення COVID-19.

Оцінюючи готовність державних і муніципальних закладів охорони здоров'я до боротьби з коронавірусною інфекцією на початку її поширення (станом на березень 2020р.) та на час проведення опитування (у жовтні 2020р.), більшість респондентів оцінили її як “незадовільну”. Особливо негативно оцінюють готовність закладів охорони здоров'я сільські жителі.

Більшість громадян не вважають, що Україна здатна самостійно подолати існуючі проблеми і труднощі, пов'язані з поширенням COVID-19, забезпечуючи належне дотримання прав і свобод людини і громадянина. Також відносна більшість опитаних вважають, що загалом неможливо ефективно протидіяти поширенню коронавірусної інфекції, не вдаючись до обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина.

Разом з тим, переважна більшість громадян дотримуються думки, що немає потреби запроваджувати надзвичайний стан на всій території країни у зв'язку з масовим поширенням коронавірусної інфекції, а приблизно рівні частки респондентів вважають, що потрібно запроваджувати надзвичайний стан в окремих районах держави і що не потрібно цього робити.

Найчастіше громадяни України підтримують повне або часткове обмеження таких прав і свобод з причини масового поширення коронавірусної інфекції: право проводити збори, мітинги, демонстрації, право відправляти релігійні служби та обряди, свобода пересування, право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну. Частки тих, хто допускає повне або часткове обмеження права на відпочинок, і тих, хто виступає проти цього, є однаковими. Обмеження

всіх інших прав (навіть часткове) громадяни України переважно не підтримують. Найбільшою мірою це стосується прав на охорону здоров'я та медичну допомогу, на соціальний захист, на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на працю, свободи від втручання в особисте та сімейне життя.

Половина респондентів вважають, що органи державної влади та місцевого самоврядування в Україні вдавалися до обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина у процесі боротьби з поширенням коронавірусної інфекції, не згодні з цим менше третини опитаних.

Найчастіше респонденти, говорячи про обмеження їх особистих прав, з якими вони стикалися, називають обмеження права на свободу пересування, права на працю, права на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, права на охорону здоров'я та медичну допомогу, права на відпочинок. Найрідше респонденти зазначають, що були обмежені їх право на підприємницьку діяльність, свобода від втручання в особисте та сімейне життя, право на вільний вибір місця проживання, право проводити збори, мітинги, демонстрації, право на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Оцінюючи порушення прав їх рідних або знайомих, найчастіше респонденти називають обмеження свободи пересування, права на працю, на освіту, на підприємницьку діяльність, на охорону здоров'я та медичну допомогу, права відправляти релігійні служби та обряди, вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну. Найрідше респонденти зазначають, що були порушені такі права їх родичів і знайомих: право проводити збори, мітинги, демонстрації, право на вільний вибір місця проживання, право на вільне вираження своїх поглядів і переконань, свобода від втручання в особисте та сімейне життя.

Натомість мас-медіа найчастіше інформували респондентів про порушення таких прав громадян України: право проводити збори, мітинги, демонстрації, право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну, право відправляти релігійні служби та обряди, право на підприємницьку діяльність.

Більшість громадян вважають виправданими тимчасові обмеження, запроваджені органами влади і державними інститутами з метою запобігання поширенню коронавірусної інфекції.

Більшість опитаних вважають необхідними або скоріше необхідними такі обмеження, які запроваджувалися в Україні через поширення коронавірусної інфекції: заборона заходити до магазинів і підприємств сфери обслуговування без маски, вимога 14-денної ізоляції для осіб, які прибувають з-за кордону чи з окупованих територій, заборона проведення масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, рекламних та інших) заходів з числом учасників більше 10 осіб, вимога

самоізоляції для осіб, які досягли 60-річного віку, заборона проведення релігійних зібрань у культових спорудах, заборона роботи закладів громадського харчування, торговельно-розважальних центрів, фітнес-центрів, закладів культури, ринків, переведення закладів освіти на дистанційне навчання, заборона виїзду за кордон, закриття вищих навчальних закладів, закриття дитячих садків і шкіл, заборона транспортного сполучення між країнами.

Більшість респондентів вважають скоріше або зовсім не потрібними такі заходи: заборона відвідувати парки, сквери, зони відпочинку, лісопаркові та прибережні зони, спортивні та дитячі майданчики, заборона транспортного сполучення між населеними пунктами, заборона руху громадського транспорту в населених пунктах, перебування на вулицях без документів, що посвідчують особу.

Оцінюючи, чим обумовлені обмеження органами влади конституційних прав і свобод людини і громадянина у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції, найчастіше респонденти називають такі причини: утримання під контролем темпів зростання захворюваності на коронавірусну інфекцію, запобігання її стрімкому поширенню на всій території України, але також і неготовність органів влади до масштабів пандемії.

Частіше відповідальність за порушення чи обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції респонденти покладають на Уряд.

44% опитаних зазначили, що не готові до активних заходів із захисту своїх прав і свобод у випадку їх обмежень державою через поширення коронавірусної інфекції, 39% ставлять це в залежність від того, які саме права будуть обмежені, і лише 8% висловлюють безумовну готовність.

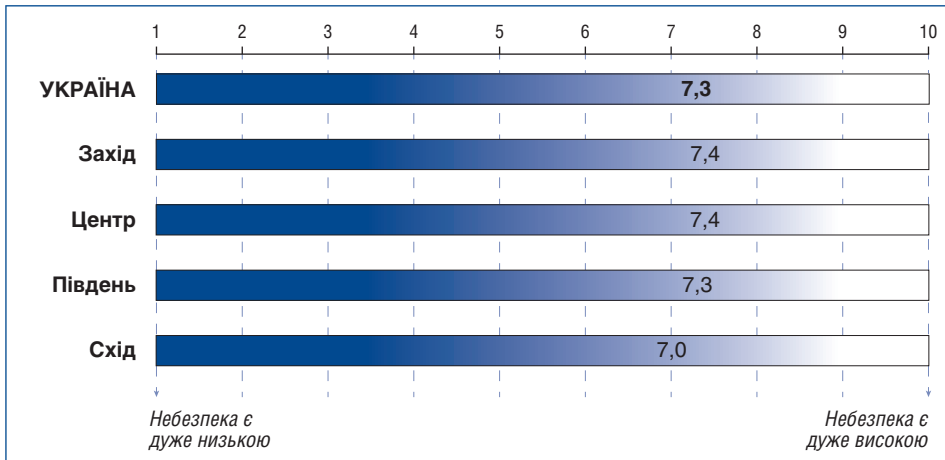
Готовність до активних дій зростає із зростанням рівня освіти респондентів і рівня їх добробуту. Це пояснюється тим, що люди з високим рівнем добробуту є більш активними як економічно, так і соціально, і саме тому володіють вищим протестним потенціалом.

Найчастіше громадяни готові вдатися до активних заходів із захисту таких прав: право на охорону здоров'я та медичну допомогу, право на працю, право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї.

Частіше респонденти готові вдаватися до легальних форм протесту. Проте, частина громадян висловлюють готовність до радикальних форм протесту (несанкціоновані мітинги та демонстрації, блокування руху на дорогах і залізницях, вуличні заворушення).

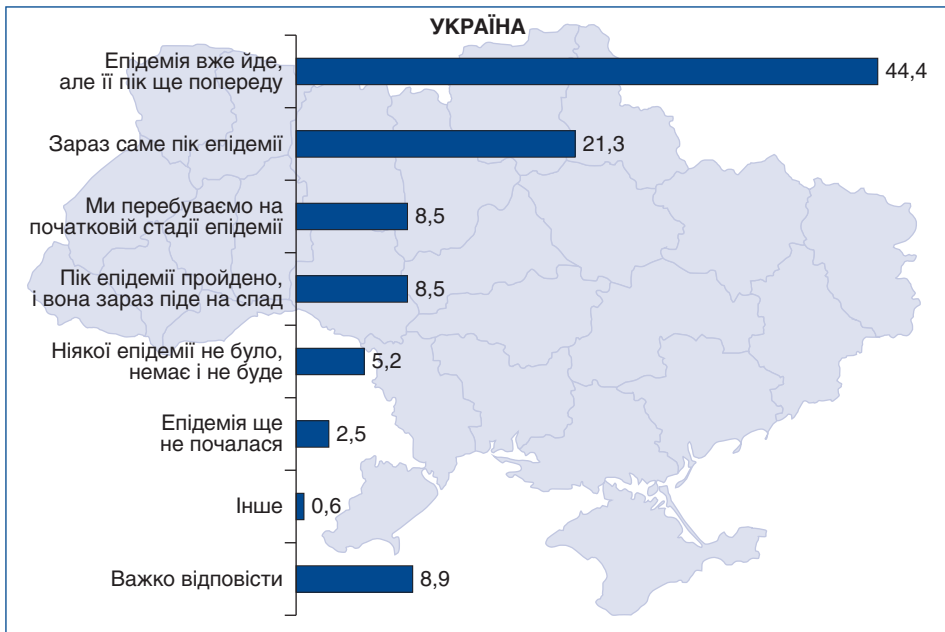
Тому органам влади та місцевого самоврядування, запроваджуючи заходи, спрямовані на запобігання поширенню інфекції COVID-19, потрібно враховувати, яким чином вони будуть сприйняті громадянами, і необхідність цих заходів має бути обґрунтована в очах громадської думки.

Оцінка небезпеки коронавірусу, середній бал*

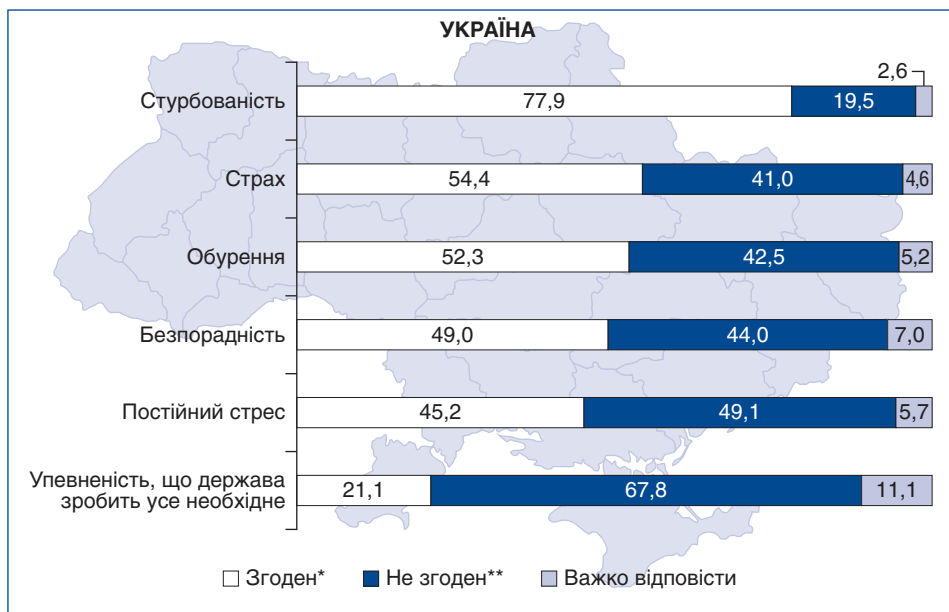
* За 10-бальною шкалою від 1 до 10, де "1" означає, що небезпека є дуже низькою, а "10" – дуже високою.

Яка зараз стадія епідемії COVID-19 в Україні? % опитаних

Яка зараз стадія епідемії COVID-19 в Україні? % опитаних (продовження)				
	Захід	Центр	Південь	Схід
Епідемія вже йде, але її пік ще попереду	46,0	45,5	45,6	40,6
Зараз саме пік епідемії	27,5	20,5	19,5	17,7
Ми перебуваємо на початковій стадії епідемії	4,8	8,6	5,8	13,0
Пік епідемії пройдено, і вона зараз піде на спад	10,4	9,7	7,1	5,7
Ніякої епідемії не було, немає і не буде	3,1	4,9	5,0	7,7
Епідемія ще не почалася	1,0	1,3	8,3	3,0
Інше	0,4	0,6	0,0	0,9
Важко відповісти	6,6	8,8	8,7	11,3

Коли я думаю про коронавірус та заходи з протидії епідемії, що запроваджуються в Україні, у мене виникає ...,
% опитаних

* Сума варіантів відповіді "повністю згоден" та "скоріше згоден".

** Сума варіантів відповіді "зовсім не згоден" та "скоріше не згоден".

**Коли я думаю про коронавірус та заходи з протидії епідемії,
що запроваджуються в Україні, у мене виникає ...,**

% опитаних

(продовження)

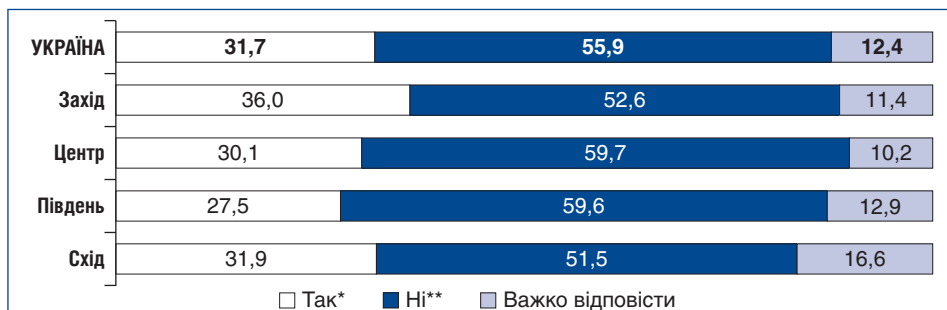
	Захід	Центр	Південь	Схід
Стурбованість				
Згоден*	83,3	76,5	82,6	72,7
Не згоден**	15,2	20,0	14,5	24,9
Важко відповісти	1,5	3,5	2,9	2,4
Страх				
Згоден*	62,3	51,0	63,0	48,4
Не згоден**	34,2	44,8	29,6	46,9
Важко відповісти	3,5	4,2	7,4	4,7
Обурення				
Згоден*	54,4	50,5	58,4	50,4
Не згоден**	43,2	43,4	29,6	46,4
Важко відповісти	2,4	6,1	12,0	3,2
Безпорадність				
Згоден*	47,5	45,7	62,3	49,1
Не згоден**	47,1	46,2	26,1	45,8
Важко відповісти	5,4	8,1	11,6	5,1
Постійний стрес				
Згоден*	44,0	45,0	52,1	43,6
Не згоден**	49,8	48,8	42,9	51,5
Важко відповісти	6,2	6,2	5,0	4,9
Упевненість, що держава зробить усе необхідне				
Згоден*	18,4	19,5	12,9	29,3
Не згоден**	71,2	68,3	72,5	62,4
Важко відповісти	10,4	12,2	14,6	8,3

* Сума варіантів відповіді "повністю згоден" та "скоріше згоден".

** Сума варіантів відповіді "зовсім не згоден" та "скоріше не згоден".

**Чи здатна Україна самостійно подолати існуючі проблеми і труднощі,
пов'язані з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19),
забезпечуючи належне дотримання прав і свобод людини і громадянина?**

% опитаних

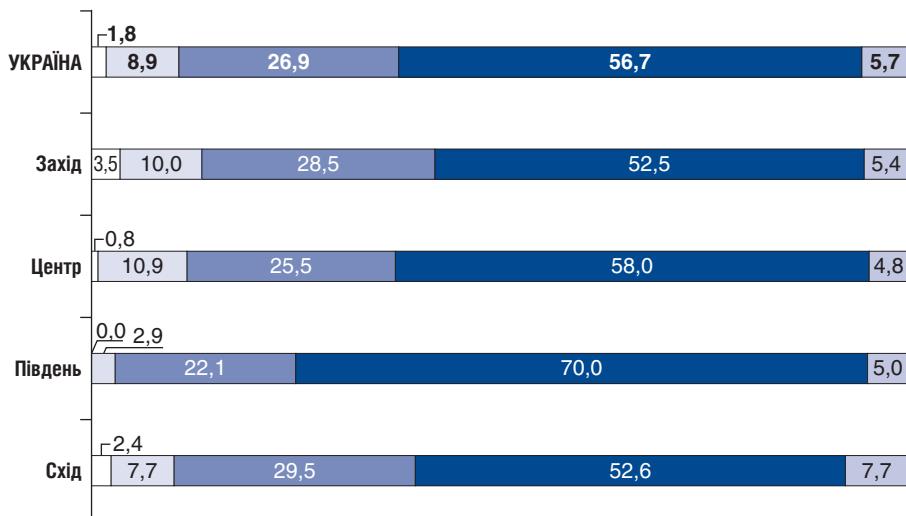

* Сума варіантів відповіді "так" і "скоріше так".

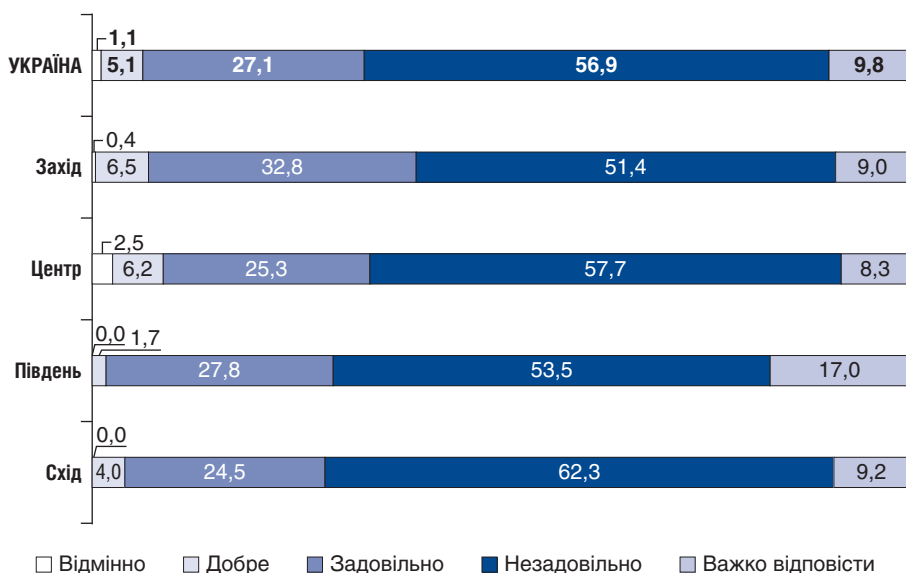
** Сума варіантів відповіді "ні" і "скоріше ні".

Як Ви оцінюєте готовність державних (муніципальних) закладів охорони здоров'я до боротьби з коронавірусною інфекцією (COVID-19)?
% опитаних

На початку поширення коронавірусної інфекції (березень 2020р.)

Зараз (жовтень 2020р.)

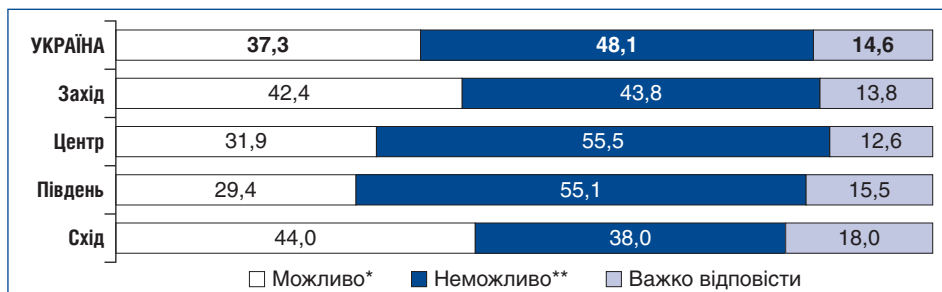
Як Ви оцінюєте ефективність дій наведених інститутів державної влади та органів місцевого самоврядування України, спрямованих на запобігання та подолання негативних наслідків масового поширення COVID-19?
середній бал*

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Державної служби з надзвичайних ситуацій	2,4	2,7	2,3	3,0	2,0
Президента	2,2	2,2	2,2	2,4	2,1
Місцевих рад	2,2	2,4	2,1	2,4	2,0
Державної прикордонної служби	2,2	2,3	2,3	2,6	1,8
Міністерства охорони здоров'я	2,1	2,4	2,1	2,1	1,8
Міністерства освіти і науки	2,1	2,3	2,1	2,2	2,0
Сільських, селищних, міських голів	2,1	2,4	2,1	2,5	1,9
Міністерства внутрішніх справ	2,0	1,9	2,0	2,2	1,8
Обласних державних адміністрацій	2,0	2,1	2,1	2,1	1,8
Районних державних адміністрацій	2,0	2,1	2,0	2,2	1,8
Голів обласних рад	2,0	2,2	2,0	2,1	1,8
Голів районних рад	2,0	2,1	2,0	2,2	1,8
Верховної Ради	1,9	2,0	1,9	1,8	1,7
Кабінету Міністрів	1,9	2,1	1,9	1,8	1,8
Поліції	1,9	1,9	2,0	2,3	1,7
Служби безпеки	1,9	2,0	1,9	2,2	1,6
Уповноваженого Верховної Ради з прав людини	1,9	2,0	2,0	2,0	1,5
Судів загальної юрисдикції	1,6	1,4	1,7	1,6	1,5
Конституційного Суду	1,6	1,5	1,7	1,6	1,6
Прокуратури	1,5	1,3	1,6	1,5	1,5

* За шестиступінною шкалою від 0 до 5, де "0" означає, що дії є зовсім не ефективними, а "5" – максимально ефективними.

Чи можливо ефективно протидіяти поширенню коронавірусної інфекції (COVID-19), не вдаючись до обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина?

% опитаних

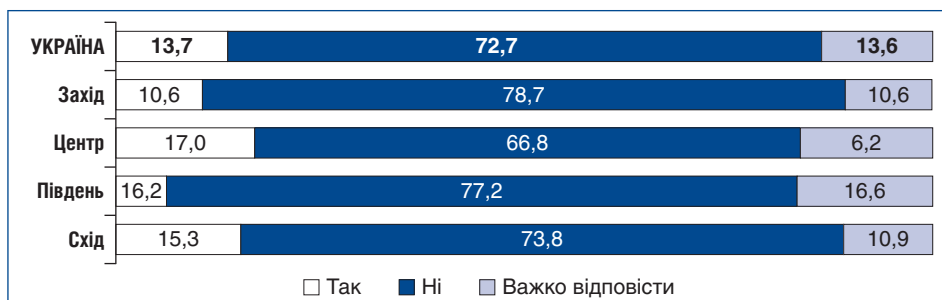

* Сума варіантів відповіді "можливо" та "скоріше можливо".

** Сума варіантів відповіді "не можливо" та "скоріше не можливо".

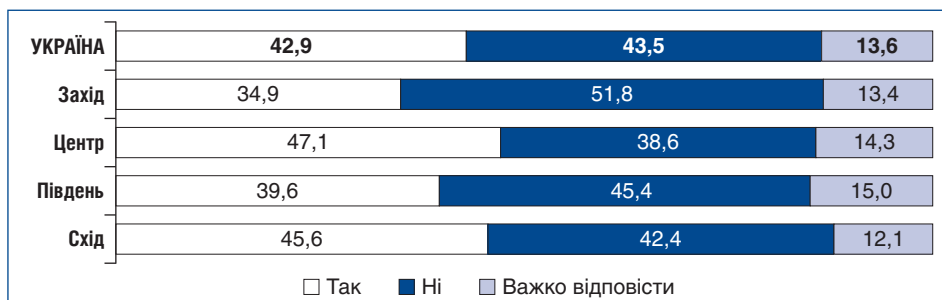
Чи потрібно запроваджувати надзвичайний стан на всій території країни у зв'язку з масовим поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

Чи потрібно запроваджувати надзвичайний стан в окремих районах держави у зв'язку з масовим поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

Чи допустимими є обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина з причини масового поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?
% опитаних

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Проводити збори, мітинги, демонстрації					
Так	29,0	19,8	31,5	39	29,2
Допустимі часткові обмеження	38,3	51,7	37,6	34,9	28,9
Ні	22,7	21,5	21,6	19,5	27,0
Важко відповісти	10,0	7,1	9,4	6,6	14,9
Відправляти релігійні служби та обряди					
Так	24,2	13,1	27,8	32,5	25,2
Допустимі часткові обмеження	43,0	57,3	43,4	36,7	32,6
Ні	22,4	23,1	20,1	17,9	26,9
Важко відповісти	10,4	6,5	8,7	12,9	15,3
Право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну					
Так	15,8	10,2	17,2	12,9	20,0
Допустимі часткові обмеження	47,2	56,5	46,6	57,1	35,2
Ні	27,2	26,7	25,7	23,3	31,6
Важко відповісти	9,9	6,7	10,5	6,7	13,2
Свобода пересування					
Так	13,0	8,8	17,7	7,5	12,4
Допустимі часткові обмеження	50,9	55,6	52,1	59,8	40,7
Ні	31,3	32,7	27,2	29,9	36,5
Важко відповісти	4,9	2,9	3,0	2,9	10,4
Право на відпочинок					
Так	10,6	4,8	10,4	15,4	13,9
Допустимі часткові обмеження	34,4	37,3	43,0	29,6	21,6
Ні	44,6	46,9	38,2	45,8	51,1
Важко відповісти	10,4	11,0	8,4	9,2	13,3
Вільний вибір місця проживання					
Так	6,6	4,6	7,4	3,7	8,5
Допустимі часткові обмеження	32,5	34,2	38,1	21,6	27,9
Ні	49,6	51,5	45,3	63,5	48,0
Важко відповісти	11,2	9,8	9,2	11,2	15,6

Чи допустимими є обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина з причини масового поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)? % опитаних (продовження)					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Право на підприємницьку діяльність					
Так	6,1	3,3	9,0	4,6	4,9
Допустимі часткові обмеження	32,9	37,7	36,2	32,1	24,1
Ні	50,8	48,8	47,7	50,4	57,3
Важко відповісти	10,3	10,2	7,1	12,9	13,7
Право на освіту					
Так	5,7	2,7	8,7	4,1	4,9
Допустимі часткові обмеження	34,4	41,3	39,1	33,6	21,6
Ні	50,9	47,3	45,3	53,5	60,9
Важко відповісти	9,0	8,8	6,9	8,7	12,6
Право на працю					
Так	5,3	2,3	8,1	4,6	4,3
Допустимі часткові обмеження	27,3	30,5	37,5	12,1	16,4
Ні	61,0	61,6	50,1	78,3	68,4
Важко відповісти	6,5	5,6	4,3	5,0	10,9
На вільне вираження своїх поглядів і переконань					
Так	5,1	2,1	6,2	4,6	6,4
Допустимі часткові обмеження	18,9	20,9	23,3	12,4	13,6
Ні	62,4	66,2	59,8	63,5	62,3
Важко відповісти	13,6	10,9	10,7	19,5	17,7
Права на охорону здоров'я та медичну допомогу					
Так	4,4	1,9	6,6	2,5	4,3
Допустимі часткові обмеження	17,5	18,9	24,6	6,2	11,1
Ні	72,2	74,4	63,8	88,8	74,6
Важко відповісти	5,9	4,8	4,9	2,5	10,0
Право на соціальний захист					
Так	4,3	1,7	6,8	2,1	4,3
Допустимі часткові обмеження	18,2	20,5	24,3	8,3	11,7
Ні	69,3	67,4	63,2	84,6	72,9
Важко відповісти	8,2	10,4	5,7	5,0	11,1

Чи допустимими є обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина з причини масового поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?

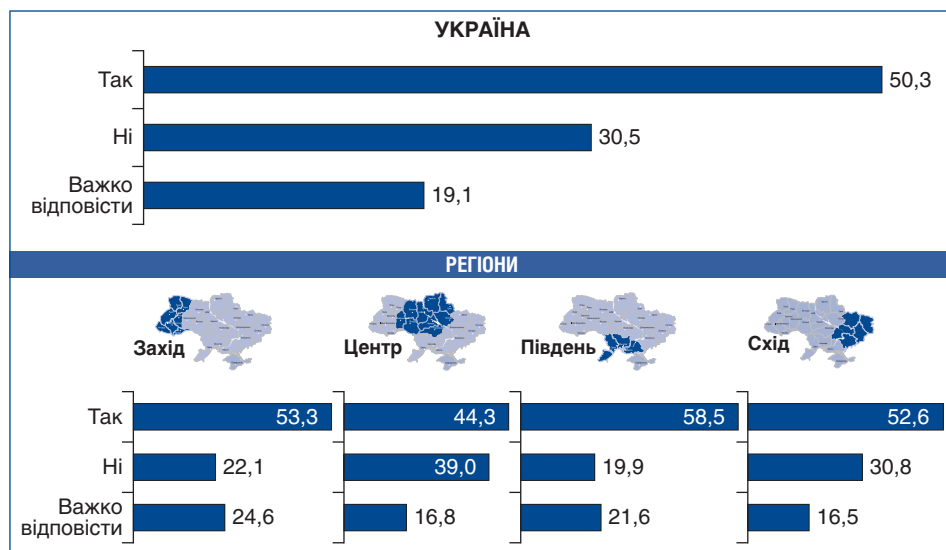
% опитаних

(продовження)

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
На достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло					
Так	4,2	1,9	6,5	0,8	4,5
Допустимі часткові обмеження	17,4	17,3	24,6	7,1	11,7
Ні	67,1	70,2	61,2	76,7	68,9
Важко відповісти	11,2	10,6	7,7	15,4	14,9
Свобода від втручання в особисте та сімейне життя					
Так	3,8	1,9	6,1	1,2	3,4
Допустимі часткові обмеження	13,7	11,3	19,9	7,1	10,0
Ні	69,0	73,5	64,0	72,2	70,6
Важко відповісти	13,5	13,3	10,0	19,5	16,0

Чи вдавалися органи державної влади і місцевого самоврядування в Україні до обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина у процесі боротьби з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

Чи стикалися Ви з обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?
% опитаних

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Свобода пересування					
Мало місце обмеження моїх прав	38,0	38,4	38,8	38,8	36,2
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	37,8	38,5	41,5	37,8	31,8
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	31,4	24,6	37,6	21,2	33,3
Важко відповісти	14,1	13,6	11,9	12,0	18,6
Право на відпочинок					
Мало місце обмеження моїх прав	24,5	24,4	24,4	29,2	22,6
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	35,3	32,6	40,3	36,7	29,9
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	33,5	26,3	39,1	22,9	36,7
Важко відповісти	21,4	27,1	16,2	22,0	23,5
Свобода від втручання в особисте та сімейне життя					
Мало місце обмеження моїх прав	20,8	21,3	21,7	21,6	18,6
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	24,7	17,3	30,9	31,5	19,4
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	29,3	18,1	32,1	25,0	37,2
Важко відповісти	37,0	50,8	30,6	37,5	33,5
Право на соціальний захист					
Мало місце обмеження моїх прав	19,8	21,5	18,1	21,3	20,3
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	30,9	30,2	33,9	33,2	26,3
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	34,3	26,7	38,6	24,9	39,4
Важко відповісти	25,8	31,0	22,1	27,0	25,8
Права на охорону здоров'я та медичну допомогу					
Мало місце обмеження моїх прав	18,4	17,5	21,1	16,2	16,2
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	24,3	20,9	30,8	12,4	23,5
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	33,7	24,0	33,1	38,2	41,4
Важко відповісти	30,9	43,0	24,9	33,6	27,3
Проводити збори, мітинги, демонстрації					
Мало місце обмеження моїх прав	14,7	26,3	10,8	11,3	11,7
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	29,9	41,5	32,1	15	23,2
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	43,3	29,0	49,9	39,2	48,6
Важко відповісти	20,9	14,4	17,5	35,0	25,4

Чи стикалися Ви з обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?
 % опитаних (продовження)

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Право на освіту					
Мало місце обмеження моїх прав	12,9	13,3	9,6	14,6	16,6
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	24,6	19,0	30,2	26,1	20,7
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	33,3	21,3	38,8	24,1	40,3
Важко відповісти	34,2	47,1	28,0	35,8	30,9
Відправляти релігійні служби та обряди					
Мало місце обмеження моїх прав	11,7	13,5	10,6	12,4	11,3
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	29,6	33,5	30,3	30,0	24,7
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	46,0	38,5	50,2	40,8	48,9
Важко відповісти	17,5	16,7	15,6	17,0	21,5
Вільне вираження своїх поглядів і переконань					
Мало місце обмеження моїх прав	11,5	12,5	11,8	12,0	9,6
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	33,6	32,3	37,8	31,3	29,8
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	31,6	22,3	34,7	25,3	38,2
Важко відповісти	28,9	36,5	24,7	30,8	27,3
Право на працю					
Мало місце обмеження моїх прав	8,6	8,5	7,4	10,4	9,8
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	31,7	31,1	33,1	27,5	32
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	40,3	31,9	47,0	32,5	41,7
Важко відповісти	25,2	32,9	19,9	30,0	23,7
Вільний вибір місця проживання					
Мало місце обмеження моїх прав	7,8	6,7	8,8	2,5	9,8
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	13,5	4,2	17,5	12,1	16,8
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	26,5	15,2	27,0	20,8	38,6
Важко відповісти	55,2	74,8	49,6	64,3	41,4

Чи стикалися Ви з обмеженням конституційних прав і свобод людини і громадянина через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?

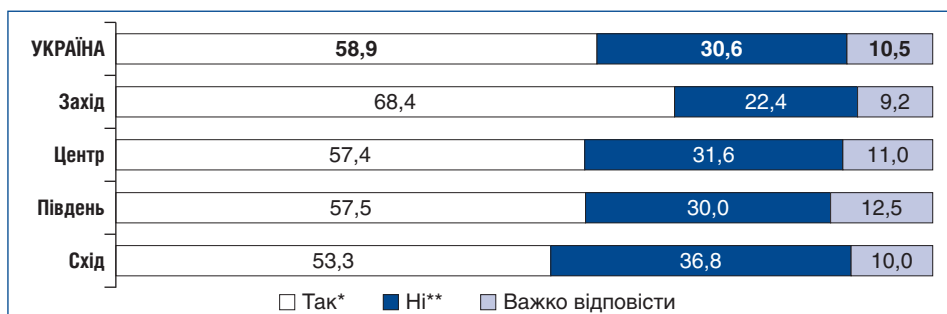
% опитаних

(продовження)

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну					
Мало місце обмеження моїх прав	6,9	6,0	8,7	2,9	6,8
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	17,1	13,3	21,6	14,9	15,3
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	36,8	30,8	39,9	27,9	41,6
Важко відповісти	41,6	51,0	34,8	53,9	37,5
Право на підприємницьку діяльність					
Мало місце обмеження моїх прав	6,7	6,0	5,9	9,6	7,0
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	18,5	19,6	21,1	9,6	17,9
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	48,8	45,3	54,1	41,1	47,6
Важко відповісти	28,3	30,8	23,0	39,0	28,8
Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло					
Мало місце обмеження моїх прав	5,8	4,8	5,2	1,7	9,6
Мало місце обмеження прав моїх рідних або знайомих	14,7	8,5	16,8	14,2	17,3
Знаю про такі обмеження прав із повідомлень ЗМІ	32,6	20,8	36,4	27,5	40,1
Важко відповісти	48,8	66,0	43,2	56,3	38,0

Чи вважаєте Ви виправданими тимчасові обмеження, запроваджені органами влади і державними інститутами України, з метою запобігання поширенню коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

* Сума варіантів відповіді "так" і "скоріше так".

** Сума варіантів відповіді "ні" і "скоріше ні".

Наскільки були необхідними такі обмеження через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)? % опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Заборона заходити до магазинів та підприємств сфери обслуговування без маски					
Необхідні*	85,1	88,8	83,3	82,9	85,5
Не потрібні**	12,2	8,2	13,9	15,4	12,0
Важко відповісти	2,7	3,0	2,8	1,7	2,5
Вимога 14-денної ізоляції для осіб, які прибувають з-за кордону чи з окупованих територій					
Необхідні*	83,6	85,8	83,1	90,8	79,3
Не потрібні**	12,2	10,8	13,1	8,0	13,8
Важко відповісти	4,2	3,4	3,8	1,2	6,9
Заборона проведення масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, рекламних та інших) заходів з числом учасників більше 10 осіб					
Необхідні*	77,6	77,7	75,9	81,7	78,0
Не потрібні**	18,6	16,3	20,6	16,2	18,8
Важко відповісти	3,8	6,0	3,5	2,1	3,2
Вимога самоізоляції для осіб, які досягли 60-річного віку, крім певних визначених категорій працівників					
Необхідні*	72,6	75,5	75,2	80,5	63,1
Не потрібні**	22,9	20,9	19,8	16,3	31,0
Важко відповісти	4,8	3,6	5,0	3,2	5,9
Заборона проведення релігійних зібрань у культових спорудах					
Необхідні*	72,0	67,3	74,5	77,2	70,3
Не потрібні**	20,8	25,1	18,7	16,2	22,2
Важко відповісти	7,2	7,6	6,8	6,6	7,5
Заборона роботи закладів громадського харчування (ресторанів, кафе тощо), торговельно-розважальних центрів (крім розміщених у них магазинів), фітнес-центрів, закладів культури, ринків					
Необхідні*	70,6	70,4	67,7	78,8	71,3
Не потрібні**	23,4	21,3	26,9	18,0	22,6
Важко відповісти	6,0	8,3	5,4	3,2	6,1
Закриття вищих учбових закладів					
Необхідні*	57,7	60,7	53,8	58,1	46,6
Не потрібні**	36,3	30,5	35,6	34,0	44,0
Важко відповісти	9,5	8,8	10,6	7,9	9,4

* Сума варіантів відповіді "повністю були необхідними" та "скоріше були необхідними".

** Сума варіантів відповіді "скоріше були не потрібні" та "зовсім не були потрібними".

Наскільки були необхідними такі обмеження через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)? % опитаних (продовження)					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Переведення закладів освіти на дистанційне навчання					
Необхідні*	54,9	61,1	55,8	51,3	49,5
Не потрібні**	34,6	28,5	33,8	36,7	30,7
Важко відповісти	10,5	10,4	10,4	12,0	9,8
Заборона виїзду за кордон					
Необхідні*	54,8	46,1	50,6	63,8	64,8
Не потрібні**	32,3	36,5	34,7	27,5	27,1
Важко відповісти	12,9	17,4	14,7	8,7	8,1
Закриття дитячих садків					
Необхідні*	53,8	59,3	53,0	56,2	49,0
Не потрібні**	37,2	32,1	36,4	36,7	43,3
Важко відповісти	9,0	8,6	10,6	7,1	7,7
Закриття шкіл					
Необхідні*	53,6	58,3	54,2	58,1	46,5
Не потрібні**	37,0	32,9	35,4	34,1	44,3
Важко відповісти	9,4	8,8	10,4	7,8	9,2
Заборона транспортного сполучення між країнами					
Необхідні*	53,1	51,6	50,5	56,8	56,6
Не потрібні**	37,3	35,4	39,7	34,9	36,4
Важко відповісти	9,6	13,0	9,8	8,3	7,0
Вимога носити маску на вулиці					
Необхідні*	49,8	43,0	54,8	27,8	58,9
Не потрібні**	46,7	53,2	42,4	66,0	38,0
Важко відповісти	3,5	3,8	2,8	6,2	3,1
Заборона відвідувати парки, сквери, зони відпочинку, лісопаркові та прибережні зони, спортивні та дитячі майданчики					
Необхідні*	38,8	35,9	41,7	44,2	35,1
Не потрібні**	57,3	61,5	52,7	52,1	62,7
Важко відповісти	3,9	2,6	5,6	3,7	2,2
Заборона транспортного сполучення між населеними пунктами					
Необхідні*	34,3	34,0	37,4	30,7	31,7
Не потрібні**	60,3	57,5	57,7	63,9	65,1
Важко відповісти	5,4	8,5	4,9	5,4	3,2

Наскільки були необхідними такі обмеження через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

(продовження)

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Заборона руху громадського транспорту в населених пунктах					
Необхідні*	33,9	34,5	38,2	27,3	30,0
Не потрібні**	60,2	56,0	57,1	65,1	66,3
Важко відповісти	5,9	9,5	4,7	7,5	3,7
Перебування на вулицях без документів, що посвідчують особу					
Необхідні*	29,5	22,9	34,1	19,5	33,5
Не потрібні**	61,2	68,4	55,8	72,3	57,6
Важко відповісти	9,3	8,7	10,1	8,2	8,9

Чим обумовлені обмеження органами влади конституційних прав і свобод людини і громадянина у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?*

% опитаних

	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Утриманням під контролем темпів зростання захворюваності на коронавірусну інфекцію, запобігання її стрімкому поширенню по всій території України	53,5	61,3	56,2	52,5	43,1
Неготовністю органів влади до масштабів пандемії	47,0	49,8	49,8	51,0	38,8
Непрофесійністю органів влади	32,3	37,3	28,1	38,2	31,3
Відволіканням громадської уваги від критичного стану економіки країни	19,2	22,7	17,7	13,3	21,1
Корисливими мотивами органів влади	16,9	18,4	13,5	20,8	18,6
Обмеженням права громадян на протест, щоб дати владі можливість прийняття рішень, що не підтримуються більшістю населення	15,0	14,8	13,4	17,1	16,4
Органи влади не обмежували конституційні права і свободи людини і громадянина у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)	8,2	5,6	10,3	4,1	9,4
Важко відповісти	5,4	3,3	6,5	5,0	5,8

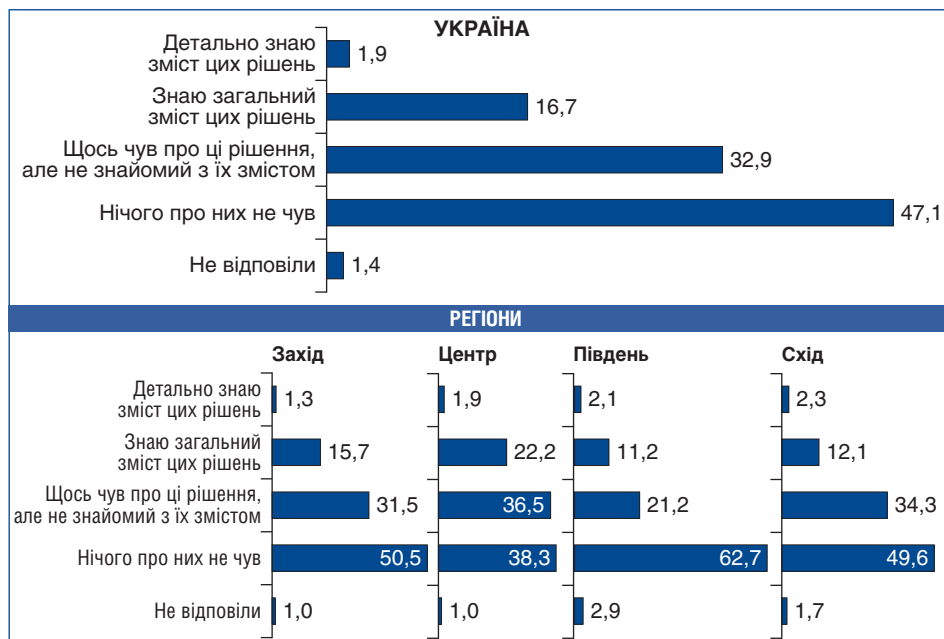
* Респондентам пропонувалося відзначити не більше трьох прийнятних варіантів відповіді.

Дії яких органів влади призвели до порушення чи обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні у зв'язку з поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?* % опитаних								
	Президента	Верховної Ради	Уряду	Міністерства охорони здоров'я	Міністерства внутрішніх справ	Міністерства освіти і науки	Жодного з наведених	Важко відповісти
Свобода пересування	21,0	22,7	43,6	21,7	13,4	0,2	16,9	11,9
Вільний вибір місця проживання	11,5	12,4	26,3	11,7	7,7	0,1	29,8	23,5
Право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну	19,0	21,2	39,8	17,2	14,9	0,5	15,5	14,1
Відправляти релігійні служби та обряди	14,5	20,2	35,8	20,6	8,9	0,6	17,5	16,7
Проводити збори, мітинги, демонстрації	16,8	21,4	35,9	16,9	13,1	0,3	18,1	16,3
Право на підприємницьку діяльність	16,8	23,4	42,5	15,7	7,7	0,4	17,1	16,4
Право на працю	20,1	24,8	42,2	16,9	6,2	0,4	18,4	14,7
Право на відпочинок	14,7	15,6	31,0	19,5	6,2	0,4	23,2	20,1
Права на охорону здоров'я та медичну допомогу	14,0	16,0	27,4	48,1	3,2	0,7	17,1	12,7
Право на соціальний захист	14,2	17,0	35,4	14,3	3,7	1,2	21,6	20,4
Право на освіту	12,8	14,0	29,7	15,7	4,1	35,3	18,8	12,9
На вільне вираження своїх поглядів і переконань	10,8	10,2	19,3	9,6	6,1	1,3	33,5	26,9
Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло	18,8	19,6	32,0	11,7	3,4	1,2	27,1	22,0
Свобода від втручання в особисте та сімейне життя	10,0	8,7	18,8	8,6	4,2	0,8	35,0	30,5

* Респондентам пропонувалося відзначити кілька прийнятних варіантів відповіді.

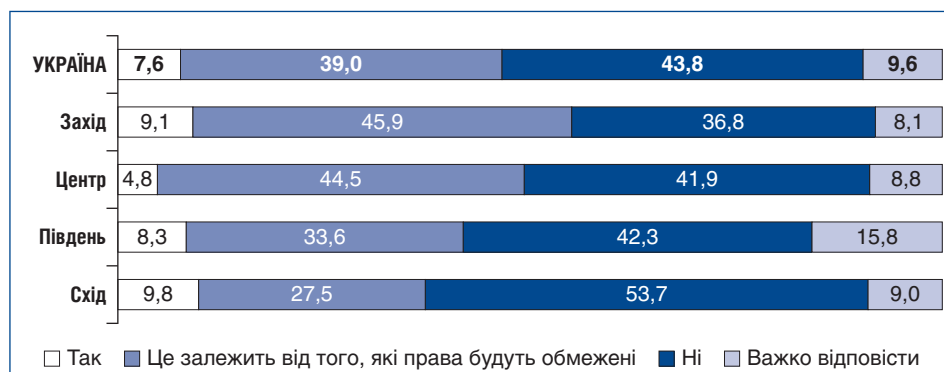
Чи знайомі Ви з рішеннями Конституційного Суду України щодо конституційності окремих положень законодавства про карантинні обмеження у зв'язку з масовим поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

Чи готові Ви до активних заходів із захисту своїх прав і свобод у випадку їх обмежень державою через поширення коронавірусної інфекції (COVID-19)?

% опитаних

Через обмеження яких прав Ви готові вдатися до активних заходів із їх захисту?*					
% ОПИТАНИХ					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Права на охорону здоров'я та медичну допомогу	28,8	30,6	28,3	32,0	26,2
Право на працю	28,3	31,7	25,6	32,8	27,1
Право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло	23,7	25,9	22,7	29,6	20,5
Свобода від втручання в особисте та сімейне життя	19,3	25,0	16,9	24,9	15,3
Право на соціальний захист	18,3	16,9	17,8	22,4	18,5
Свобода пересування	16,1	22,1	16,1	11,3	12,8
На вільне вираження своїх поглядів і переконань	13,6	21,0	10,4	16,7	10,0
Право на відпочинок	10,1	9,8	10,1	15,4	7,9
Право на освіту	9,6	8,8	9,6	15,8	7,2
Вільний вибір місця проживання	9,0	10,4	7,9	11,6	8,3
Право на підприємницьку діяльність	8,1	11,7	5,3	6,2	9,6
Право вільно залишати територію України і в будь-який час повернутися в Україну	5,6	9,2	4,3	4,6	4,9
Проводити збори, мітинги, демонстрації	3,6	7,3	,9	4,1	3,9
Відправляти релігійні служби та обряди	2,8	5,8	1,7	2,9	1,7
У жодному разі не вдаватимуся	41,4	33,1	41,0	33,3	52,9
Важко відповісти	10,3	7,9	11,6	15,8	8,3

*Респондентам пропонувалося відзначити всі прийнятні варіанти відповіді.

До яких форм захисту Ви готові вдатися? % опитаних					
	УКРАЇНА	Захід	Центр	Південь	Схід
Виходити на санкціоновані мітинги та демонстрації					
Вдамся*	25,9	29,9	20,1	28,6	25,1
Не вдамся**	66,3	62,2	67,9	61,4	70,0
Важко відповісти	7,8	7,9	9,0	10,0	4,9
Звертатися з позовом до суду					
Вдамся*	21,2	24,2	16,3	24,9	23,7
Не вдамся**	70,5	69,8	73,5	62,7	70,6
Важко відповісти	8,3	6,0	10,2	12,4	5,7
Звертатися із петицією до Президента або Верховної Ради України					
Вдамся*	17,7	19,4	16,7	15,0	18,7
Не вдамся**	73,5	73,1	72,9	73,3	75,2
Важко відповісти	8,8	7,5	10,4	11,7	6,1
Звертатися із скаргою до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини					
Вдамся*	15,1	15,1	16,2	16,6	13,0
Не вдамся**	75,7	75,6	73,2	71,8	81,1
Важко відповісти	9,2	9,3	10,6	11,6	5,9
Виходити на несанкціоновані мітинги та демонстрації					
Вдамся*	14,7	17,1	12,6	14,9	15,6
Не вдамся**	76,7	74,1	78,3	75,1	77,3
Важко відповісти	8,6	8,8	9,1	10,0	7,1
Звертатися до Конституційного Суду із конституційною скаргою					
Вдамся*	11,5	12,9	9,5	15,8	11,0
Не вдамся**	79,3	78,1	79,3	73,0	83,1
Важко відповісти	9,2	9,0	11,2	11,2	5,9
Блокування руху на дорогах та залізницях					
Вдамся*	8,2	14,0	5,9	4,2	8,1
Не вдамся**	85,0	80,4	86,0	90,4	85,7
Важко відповісти	6,8	5,6	8,1	5,4	6,2
Влаштувати одиночні пікети					
Вдамся*	4,9	6,9	4,0	2,5	5,0
Не вдамся**	87,7	85,8	87,8	89,2	88,9
Важко відповісти	7,5	7,3	8,2	8,3	6,1
Вуличні заворушення					
Вдамся*	4,3	7,7	3,7	3	2,7
Не вдамся**	88,4	85,6	87,3	91,3	90,9
Важко відповісти	7,3	6,7	9,0	5,7	6,4

* Сума варіантів відповіді “упевнений, що вдамся” та “скоріше вдамся”.

** Сума варіантів відповіді “упевнений, що не вдамся” та “скоріше не вдамся”.

Основні заходи вищих владних інститутів України у 2020р., спрямовані на боротьбу з COVID-19, якими запроваджувалися або скасовувалися обмеження прав і свобод громадян

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
Березень		
12 березня	Заборонено: • відвідування закладів освіти її здобувачами; • проведення всіх масових заходів, у яких бере участь понад 200 осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Спортивні заходи дозволяється проводити без участі глядачів (уболівальників).	Постанова КМУ “Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19” №211 від 11 березня 2020р.
17 березня	Припинено з 0 год. 00 хв. 16 березня 2020р. протягом наступних двох тижнів в’їзд на територію України іноземців та осіб без громадянства (за деякими винятками). Закрито з 0 год. 00 хв. 17 березня 2020р. протягом наступних двох тижнів пункти пропуску через державний кордон України для здійснення регулярного пасажирського сполучення.	Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 березня 2020р. “Про невідкладні заходи щодо забезпечення національної безпеки в умовах спалаху гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2”” №87 від 13 березня 2020р.
17 березня	Заборонено: • проведення всіх масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів, у яких бере участь понад 10 осіб, крім заходів, необхідних для забезпечення роботи органів державної влади та органів місцевого самоврядування;	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №215 від 16 березня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
	• роботу суб'єктів господарювання, яка передбачає приймання відвідувачів (ресторани, ТРЦ, заклади культури, перукарні, агропродовольчі ринки тощо), крім роздрібної торгівлі продуктами харчування, паливом, засобами гігієни, лікарськими засобами та виробами медичного призначення, засобами зв'язку, провадження банківської та страхової діяльності, доставки харчування тощо; • перевезення пасажирів метрополітенами Києва, Харкова і Дніпра; • тимчасове припинення проведення планових заходів з госпіталізації та планових операцій.	
18 березня	Заборонено: • перевезення пасажирів автомобільним та залізничним транспортом у приміському, міжміському внутрішньообласному та міжобласному сполученні (крім перевезення легковими автомобілями); • перевезення понад 10 пасажирів одночасно в одному транспортному засобі в міському транспорті.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №215 від 16 березня 2020р.
20 березня	Визначено перелік адміністративних послуг, які можуть надаватися через центри надання адміністративних послуг у період дії карантину. Інші можуть надаватися з урахуванням епідеміологічної обстановки на відповідній території.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №242 від 20 березня 2020р.
24 березня	Заборонено прийняття та відправлення повітряних суден, крім деяких винятків.	Постанова КМУ “Питання перевезень авіаційним транспортом” №228 від 23 березня 2020р.
25 березня	Дещо збільшено перелік суб'єктів господарювання, що можуть працювати, основні заборони зберігаються. Дозволено перевезення пасажирів у міському автомобільному та залізничному транспорті чисельністю, яка одночасно не перевищує половини кількості місць для сидіння, за умови перевезення людей у засобах індивідуального захисту (в багатьох містах запроваджуються спеціальні перепустки для проїзду, запроваджуються спецрейси).	Постанова КМУ “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” №239 від 25 березня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
29 березня	Запроваджується поняття самоізоляції у випадках: • хвороби або контакту з хворим на гостру респіраторну хворобу <i>COVID-19</i>; • відвідування країни/регіону із місцевою передачею вірусу в громаді (крім деяких винятків, водіїв та обслуговуючого персоналу вантажних транспортних засобів, членів екіпажів повітряних і морських тощо). Такі особи підлягають обов'язковій обсервації (ізоляції) протягом 14 днів після перетину державного кордону у спеціалізованих закладах.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №241 від 29 березня 2020р.
Квітень		
6 квітня	Запроваджуються додатково до попередніх обмежень заборони на: • перебування у громадських місцях без вдягнутих засобів індивідуального захисту; • переміщення групою осіб числом не більше двох (за деякими винятками); • відвідування парків, скверів, дитячих майданчиків тощо; • здійснення відключення та обмеження нижче технологічного мінімуму споживання електричної енергії; • проведення всіх масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів; • відвідування установ і закладів, в яких тимчасово або постійно проживають/перебувають діти, громадяни похилого віку тощо; • перебування на вулицях без документів; • самовільне залишення місця обсервації (ізоляції). Уточнено критерії щодо осіб, які потребують самоізоляції (в т.ч. після перетину державного кордону) та наведено правила ізоляції (в т.ч. самоізоляції підлягають особи, які досягли 60-річного віку за деякими винятками). Розширено коло суб'єктів господарювання, яким можна працювати та коло осіб, які можуть використовувати громадський та інші види транспорту.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №255 від 2 квітня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
6 квітня	Дозволено проведення індивідуальних тренувальних занять (біг, хода, їзда на велосипеді, рух на активних візках спортсменів з інвалідністю) спортсменів штатних команд національних збірних команд України з олімпійських, неолімпійських, національних видів спорту та видів спорту осіб з інвалідністю.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №284 від 15 квітня 2020р.
29 квітня	Дозволено роботу агропродовольчих ринків.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №313 від 29 квітня 2020р.
Травень		
4 травня	Зберігаються певні обмеження та заборони, проте відбуваються деякі послаблення. Дозволено: • відвідування парків, скверів, спортивних та дитячих майданчиків тощо; • індивідуальні тренувальні заняття (біг, хода, їзда на велосипеді тощо); • робота закладів торговельного (виключно в магазинах, зокрема магазинах, що розташовані у ТРЦ) і побутового обслуговування населення за умов дотримання протиепідемічних заходів та перебування у приміщенні не більше одного відвідувача на 10 м² торговельної площі; • діяльність з надання послуг громадського харчування на відкритих (літніх) майданчиках просто неба за умов виконання прописаних умов; • діяльність підприємств, установ, організацій, які забезпечують проведення навчально-тренувального процесу спортсменів національних збірних команд; • діяльність музеїв, музеїв просто неба та історико-культурних заповідників; • діяльність підприємств, які працюють у галузі засобів масової інформації (зокрема точок продажу преси, друкарень, здійснення зйомки, виробництва телевізійного продукту тощо); • діяльність адвокатів, нотаріусів тощо; • надання стоматологічної допомоги.	Постанова КМУ “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” №343 від 4 травня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
14 травня	Збільшено дозвіл на пересування групою осіб до восьми, крім випадків службової необхідності.	Постанова КМУ “Про внесення змін до пункту 2 постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2020р. №211” №377 від 14 травня 2020р.
22 травня	Запроваджено адаптивний карантин. Якщо раніше були єдині правила для всієї країни, то тепер у кожній області вони відрізнятимуться, залежно від епідеміологічної ситуації.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів” №392 від 20 травня 2020р.
22 травня	Більшість заборон залишається. Проте на території регіонів із сприятливою епідемічною ситуацією (визначається відповідно до встановлених критеріїв, на основі яких приймають рішення регіональні комісії з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій) запроваджується наступне послаблення протиепідемічних заходів. Дозволено: • проведення спортивних заходів без глядачів, в яких беруть участь не більше 50 осіб; • проведення релігійних заходів за умови перебування не більше однієї особи на 10 м² площі будівлі; • діяльність готелів (крім функціонування ресторанів у готелях); • регулярні та нерегулярні пасажирські перевезення автомобільним транспортом у міському, приміському, міжміському, внутрішньо-обласному та міжнародному сполученні за умови перевезення пасажирів у межах кількості місць для сидіння, передбаченої технічною характеристикою транспортного засобу. Також затверджено оновлений порядок здійснення протиепідемічних заходів, пов’язаних із самоізоляцією, в т.ч. після повернення з-за кордону.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів” №392 від 20 травня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
25 травня	На території, де можна послаблювати карантин, дозволено : • перевезення пасажирів метрополітенами, за умови забезпечення перевізником контролю за використанням засобів індивідуального захисту; • відвідування закладів дошкільної освіти.	
Червень		
1 червня	На території, де можна послаблювати карантин, дозволено : • робота закладів фізичної культури і спорту, спортивних залів, фітнес-центрів (з кількісними обмеженнями); • відвідування занять у групах не більше 10 осіб у закладах освіти і т.ін.; • перевезення пасажирів залізничним та автомобільним транспортом в усіх видах внутрішнього сполучення (приміському, міському, регіональному та дальньому) між регіонами в межах кількості місць для сидіння.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення проти-епідемічних заходів” №392 від 20 травня 2020р.
3 червня	На всій території України дозволяється перевезення пасажирів легковими автомобілями до п’яти осіб без урахування осіб віком до 14 років або більшим числом пасажирів за умови, що вони є членами однієї сім’ї.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020р. №392” №435 від 3 червня 2020р.
5 червня	На території, де можна послаблювати карантин, дозволено : • прийняття та відправлення повітряних суден, що виконують внутрішні пасажирські перевезення авіаційним транспортом; • особам, які досягли 60-річного віку, не дотримуватися зобов’язання щодо самоізоляції пов’язаної з віком.	
10 червня	На території, де можна послаблювати карантин, дозволено : • діяльність закладів харчування, зокрема приймання відвідувачів у приміщеннях, за умови дотримання протиепідемічних заходів; • діяльність закладів культури, за умови перебування не більше однієї особи на 5 м² площі приміщення; • діяльність закладів, що надають послуги з розміщення.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення проти-епідемічних заходів” №392 від 20 травня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
12 червня	Запроваджується обов'язкова обсервація для осіб, які прибули з держави або є громадянином (підданим) держави із значним поширенням <i>COVID-19</i> . Встановлено критерій для віднесення держав до таких, де поширений <i>COVID-19</i> .	Постанова КМУ “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” №480 від 12 червня 2020р.
15 червня	На території, де можна послаблювати карантин, дозволено прийняття та відправлення повітряних суден, що виконують пасажирські перевезення авіаційним транспортом.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби <i>COVID-19</i> , спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення проти-епідемічних заходів” №392 від 20 травня 2020р.
17 червня	На території регіону із значним поширенням <i>COVID-19</i> запроваджується посилення проти-епідемічних заходів. Встановлено критерії для віднесення регіонів до таких. У таких регіонах можуть обмежуватися : • проведення масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів; • діяльності закладів, що надають послуги з розміщення; • здійснення регулярних та нерегулярних пасажирських перевезень у міському, приміському, міжміському внутрішньообласному та міжобласному сполученні; • перевезення пасажирів метрополітеном; • відвідування закладів дошкільної освіти; • роботи закладів фізичної культури і спорту, спортивних залів, фітнес-центрів, закладів культури; • діяльності закладів харчування.	Постанова КМУ “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” №500 від 17 червня 2020р.
Липень		
22 липня	Рівень епідемічної небезпеки може змінюватися для всієї території регіону або території окремих адміністративно-територіальних одиниць регіону.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину та запровадження посилених проти-епідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби <i>COVID-19</i> , спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” №641 від 22 липня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
22 липня	Залежно від епідемічної ситуації в регіоні або окремих адміністративно-територіальних одиницях регіону встановлюється “зелений”, “жовтий”, “помаранчевий” або “червоний” рівень епідемічної небезпеки поширення COVID-19. Оновлено критерії віднесення регіону до тієї чи іншої зони. Для всієї України зберігається заборона на перебування без захисних засобів у публічних місцях, перебування на вулицях без документів, самовільно залишати місця самоізоляції тощо. На території регіону (адміністративно-територіальної одиниці), на якій встановлено “зелений” рівень епідемічної небезпеки, забороняється: • проведення масових заходів за участю більше однієї особи на 5 м²; • діяльність кінотеатрів та закладів культури з наповненістю кінозалів або залів понад 50% місць; • здійснення регулярних та нерегулярних перевезень з заповненістю в кількості більшій, ніж кількість місць для сидіння. На “жовтому” рівні, додатково до обмежень “зеленого” рівня додаються заборони на: • відвідування сторонніми особами установ і закладів соціального захисту. На “помаранчевому” рівні, додатково до попередніх обмежень додаються заборони на: • проведення масових заходів із загальною участю більше 100 осіб; • діяльність закладів, що надають послуги з розміщення, крім готелів; • роботу після 24.00 та до 7.00 розважальних закладів, закладів громадського харчування тощо; • відвідування закладів освіти здобувачами освіти групами більше 20 осіб, крім закладів дошкільної та загальної середньої освіти; • проведення закладами охорони здоров’я планових заходів з госпіталізації за деякими винятками; • діяльність спортивних залів, фітнес-центрів.	Постанова КМУ “Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” №641 від 22 липня 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
	На “червоному” рівні, додатково до попередніх обмежень додаються заборони на: • регулярні та нерегулярні перевезення пасажирів автомобільним, залізничним транспортом, міським електротранспортом, метрополітеном у міському, приміському, міжміському, внутрішньообласному та міжобласному сполученні (крім перевезення легковими автомобілями); • відвідування закладів освіти здобувачами освіти; • приймання відвідувачів суб’єктами господарювання, які провадять діяльність у сферах культури, закладів громадського харчування (ресторанів, кафе тощо), ТРЦ, інших закладів розважальної діяльності, фітнес-центрів, торговельного і побутового обслуговування населення (за деякими винятками, зокрема торгівлі продуктами харчування, пальним тощо).	
22 липня-11 листопада	У період з 22 липня по 11 листопада зберігалися заборони, запроваджені 22 липня. Проте вони “переміщались” між зонами, уточнювались, подекуди обмеження послаблювались, подекуди – посилювались. Протягом цього часу кілька разів змінювались критерії віднесення до тієї чи іншої зони, правила самоізоляції тощо.	Постанови КМУ: “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2020р. №331 і від 22 липня 2020р. №641” №641 від 12 липня 2020р; “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” №760 від 26 серпня 2020р.; “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 14 вересня 2020р. №846” №641 від 22 липня 2020р.; “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №848 від 16 вересня 2020р.; “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №888 від 28 вересня 2020р.;

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
		“Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №956 від 13 жовтня 2020р
Серпень		
28 серпня	На час дії карантину в період з 00 год. 00 хв. 28 серпня 2020р. до 00 год. 00 хв. 28 вересня 2020р. забороняється в'їзд на територію України іноземцям та особам без громадянства (за деякими винятками).	Постанова КМУ “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” №757 від 27 серпня 2020р.
Листопад		
11 листопада	Скасовано адаптивний карантин, поділ на зони. Запроваджено загальнонаціональний карантин.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №1100 від 11 листопада 2020р.
11 листопада	На всій території України заборонено : • перебування у громадських місцях без вдягнутих засобів індивідуального захисту; • перебування на вулицях без документів; • самовільне залишення місця самоізоляції; • проведення масових (культурних, спортивних, релігійних, тощо) заходів за участю більше 20 осіб; • діяльність кінотеатрів і театрів з наповненістю кінозалів або залів понад 50% місць; • діяльність музеїв, які не забезпечують можливість обмежити число відвідувачів у залі з розрахунку 1 особа на 20 м²; • здійснення регулярних та нерегулярних перевезень пасажирів числом більшим, ніж кількість місць для сидіння; • робота після 22.00 та до 7.00 суб'єктів господарювання з надання послуг громадського харчування (ресторанів, кафе тощо), крім здійснення замовлень на винос; • діяльність закладів, що надають послуги з розміщення (крім готелів та деяких інших установ); • проведення закладами охорони здоров'я планових заходів з госпіталізації (крім деяких винятків);	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №1100 від 11 листопада 2020р.

Дата	Стислий виклад заходів	Підстава
	• діяльність спортивних залів, фітнес-центрів, які не забезпечують можливість обмежити число відвідувачів у залі з розрахунку 1 особа на 20 м²; • запроваджено обмеження на відвідування закладів освіти.	
14 листопада	Додатково до діючих обмежень в період з 00 год. 00 хв. суботи до 00 год. 00 хв. понеділка на території України забороняється: • приймання відвідувачів суб'єктами господарювання, які провадять діяльність у сфері громадського харчування (барів, ресторанів тощо), крім замовлень на винос; • приймання відвідувачів у ТРЦ та інших закладах розважальної діяльності; • приймання відвідувачів суб'єктами господарювання, які провадять діяльність у сфері торговельного та побутового обслуговування населення (крім торгівлі продуктами харчування, паливом, лікарськими засобами та провадження діяльності з надання фінансових послуг, здійснення адресної доставки замовлень тощо); • діяльність закладів культури і проведення культурних масових заходів (крім роботи суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом аудіовізуальних творів); • приймання відвідувачів спортивних залів, фітнес-центрів, басейнів.	Постанова КМУ “Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 22 липня 2020р. №641” №1100 від 11 листопада 2020р.

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ
Р І Ш Е Н Н Я
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

у справі за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів”, положень частин першої, третьої статті 29 Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”, абзацу дев’ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік””

м. К и ї в
28 серпня 2020 року
№10-р/2020

Справа №1-14/2020(230/20)

Велика палата Конституційного Суду України у складі суддів:
Туницького Олександра Миколайовича – головуєчого,
Головатого Сергія Петровича,
Городовенка Віктора Валентиновича,
Завгородньої Ірини Миколаївни,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Кривенка Віктора Васильовича,
Лемака Василя Васильовича,
Литвинова Олександра Миколайовича,

Мойсика Володимира Романовича,
Первомайського Олега Олексійовича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Філюка Петра Тодосьовича – доповідача,
Юровської Галини Валентинівни,

розглянула на пленарному засіданні справу за конституційним поданням Верховного Суду щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень постанови Кабінету Міністрів України “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів” від 20 травня 2020 року №392 (Офіційний вісник України, 2020 р., №43, ст. 118), положень частин першої, третьої статті 29 Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” від 14 листопада 2019 року №294-IX (Відомості Верховної Ради України, 2020 р., №5, ст. 31) зі змінами, абзацу дев’ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”” від 13 квітня 2020 року №553-IX (Відомості Верховної Ради України, 2020 р., №19, ст. 126).

Заслухавши суддю-доповідача Філюка П.Т. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

у с т а н о в и в:

1. Суб’єкт права на конституційне подання – Верховний Суд – звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення підпунктів 5, 6, 7, 14 пункту 3, абзацу шостого пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів” від 20 травня 2020 року №392 (далі – Постанова №392), пунктів 10, 17 Порядку здійснення протиепідемічних заходів, пов’язаних із самоізоляцією, затвердженого Постановою №392 (далі – Порядок), частин першої, третьої статті 29 Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” від 14 листопада 2019 року №294-IX зі змінами (далі – Закон №294), абзацу дев’ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”” від 13 квітня 2020 року №553-IX (далі – Закон №553).

Верховний Суд просить перевірити положення Постанови №392, Закону №294, Закону №553 на відповідність частинам першій, другій статті 8,

частинам першій, другій статті 24, частині першій статті 33, статті 39, частинам першій, третій статті 42, частинам першій, третій статті 49, статті 64, пункту 14 частини першої статті 92, частині першій статті 126, частинам першій, другій статті 129¹ Конституції України.

2. Конституційний Суд України, вирішуючи порушені в конституційному поданні питання, виходить із того, що відповідно до Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави; держава відповідає перед людиною за свою діяльність; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави (частина друга статті 3); органи законодавчої, виконавчої та судової влади здійснюють свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (частина друга статті 6); в Україні визнається і діє принцип верховенства права; Конституція України має найвищу юридичну силу; закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (частини перша, друга статті 8); правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (стаття 19).

3. Оспорюваними положеннями пункту 3 Постанови №392 на період дії карантину заборонялося, зокрема:

- проведення масових (культурних, розважальних, спортивних, соціальних, релігійних, рекламних та інших) заходів з кількістю учасників більше ніж 10 осіб (підпункт 5);

- робота закладів громадського харчування (ресторанів, кафе тощо), торговельно-розважальних центрів (крім розміщених у них магазинів), діяльність закладів, що надають послуги з розміщення, закладів розважальної діяльності, фітнес-центрів, закладів культури (підпункт 6);

- здійснення регулярних та нерегулярних перевезень пасажирів автомобільним транспортом у міському, приміському, міжміському, внутрішньо-обласному та міжобласному сполученні, зокрема пасажирські перевезення на міських автобусних маршрутах у режимі маршрутного таксі (підпункт 7);

- закладам охорони здоров'я проведення планових заходів з госпіталізації (підпункт 14).

Абзацом шостим пункту 6 Постанови №392 передбачалося, що обов'язковій самоізоляції підлягають особи, які досягли 60-річного віку.

Пунктами 10, 17 Порядку стосовно осіб, які потребують самоізоляції, встановлено вимогу постійного перебування у визначеному ними місці самоізоляції, утримання їх від контакту з іншими особами, крім тих, з якими

спільно проживають, передбачено окремі послаблення щодо режиму самоізоляції.

3.1. Відповідно до положень розділу II “Права, свободи та обов’язки людини і громадянина” “Основного Закону України”, зокрема:

- громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом; не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками (частина перша, друга статті 24);

- кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом (частина перша статті 33);

- громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування; обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися судом відповідно до закону (стаття 39);

- кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (частина перша статті 42);

- кожен має право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується; держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю (частина перша, друга статті 43);

- громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом (частина перша статті 46);

- кожен має право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім’ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48);

- кожен має право на охорону здоров’я, медичну допомогу та медичне страхування (частина перша статті 49);

- кожен має право на освіту (частина перша статті 53);

- кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів місцевого самоврядування матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (стаття 56).

3.2. Конституційний Суд України зазначає, що згідно зі статтею 64 Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України; в умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень; не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України.

Конституційний Суд України наголошує, що обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина є можливим у випадках, визначених Конституцією України. Таке обмеження може встановлюватися виключно законом – актом, ухваленим Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади в Україні. Встановлення такого обмеження підзаконним актом суперечить статтям 1, 3, 6, 8, 19, 64 Конституції України.

3.3. Під час розгляду Конституційним Судом України цієї справи Кабінет Міністрів України постановою “Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України” від 17 червня 2020 року №500 вніс зміни до назви Постанови №392, пункту 3 Постанови №392, виклавши його в новій редакції, абзац шостий пункту 6 Постанови №392 виключив.

Крім того, згідно з пунктом 2 переліку постанов Кабінету Міністрів України, що втратили чинність, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України “Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2” від 22 липня 2020 року №641, пункти 2-8, 11, 12, 12¹-12³, 13-16 Постанови №392 визнано такими, що втратили чинність. Оскільки пункт 6 Постанови №392, яким було затверджено Порядок, втратив чинність, то Порядок також втратив чинність.

Законом України “Про Конституційний Суд України” передбачено, що Конституційний Суд України розглядає питання щодо відповідності Конституції України (конституційності) чинних актів (їх окремих положень) (частина перша статті 8); Велика палата Конституційного Суду України закриває конституційне провадження у справі, якщо під час пленарного засідання будуть виявлені підстави для відмови у відкритті конституційного провадження, передбачені статтею 62 цього закону (частина четверта статті 63).

Отже, є підстави для закриття конституційного провадження у цій справі в частині відповідності Конституції України (конституційності) положень підпунктів 5, 6, 7, 14 пункту 3, абзацу шостого пункту 6 Постанови №392, пунктів 10, 17 Порядку згідно з пунктом 5 статті 62 Закону України “Про Конституційний Суд України” – втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України.

4. Вирішуючи питання щодо конституційності оспорюваних положень Закону №294, Конституційний Суд України виходить із юридичної позиції, яку він неодноразово висловлював: оскільки предмет закону про Державний бюджет України чітко визначений у Конституції України, то цей закон не може скасовувати чи змінювати обсяг прав і обов'язків, пільг, компенсацій і гарантій, передбачених іншими законами України (абзац восьмий пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 9 липня 2007 року №6-рп/2007).

Крім того, виходячи з того, що предмет регулювання Бюджетного кодексу України (далі – Кодекс), так само, як і предмет регулювання законів України про Державний бюджет України на кожний рік, є спеціальним, що обумовлено положеннями пункту 1 частини другої статті 92 Основного Закону України, Конституційний Суд України в Рішенні від 27 лютого 2020 року №3-р/2020 дійшов висновку, що Кодексом не можна вносити зміни до інших законів України, зупиняти їх дію або скасовувати їх, а також встановлювати інше (додаткове) законодавче регулювання відносин, відмінне від того, що є предметом спеціального регулювання іншими законами України (абзац восьмий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини).

Ураховуючи викладене, Конституційний Суд України вкотре наголошує на тому, що скасування чи зміна законом про Державний бюджет України обсягу прав і гарантій та законодавчого регулювання, передбачених у спеціальних законах, суперечить статті 6, частині другій статті 19, статті 130 Конституції України.

4.1. Одним із складових елементів конституційного принципу верховенства права є принцип юридичної визначеності.

Конституційний Суд України зазначав, що юридичну визначеність слід розуміти через такі її складові елементи: чіткість, зрозумілість, однозначність норм права; право особи у своїх діях розраховувати на розумну та передбачувану стабільність існуючого законодавства та можливість передбачати наслідки застосування норм права (легітимні очікування) (абзац п'ятий підпункту 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 23 січня 2020 року №1-р/2020).

Установлення граничного розміру заробітної плати, грошового забезпечення працівників, службових і посадових осіб бюджетних установ (включаючи органи державної влади та інші державні органи, органи місцевого самоврядування), передбачене у квітні 2020 року та на період до завершення місяця, в якому відміняється карантин, установлений Кабінетом Міністрів України (частини перша, третя статті 29 Закону №294), є невизначеним щодо дії в часі та не забезпечує передбачуваності застосування цих норм права.

Згідно з частиною першою статті 113 Конституції України, частиною першою статті 1 Закону України “Про Кабінет Міністрів України” Кабінет

Міністрів України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади.

Тобто оспорюваними положеннями статті 29 Закону №294 заробітна плата, грошове забезпечення працівників, службових і посадових осіб органів законодавчої та судової влади поставлені в залежність від виконавчої влади.

4.2. Конституцією України встановлено, що виключно законами України визначається, зокрема, статус суддів (пункт 14 частини першої статті 92); незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України; вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється (частини перша, друга статті 126); держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів; розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій (перше речення частини першої, частина друга статті 130).

Конституційний Суд України неодноразово звертав увагу на недопустимість обмеження законом незалежності суддів, зокрема їх належного матеріального забезпечення, зміни розміру суддівської винагороди, рівня довічного грошового утримання суддів у відставці (рішення від 24 червня 1999 року №6-рп/99, від 20 березня 2002 року №5-рп/2002, від 1 грудня 2004 року №19-рп/2004, від 11 жовтня 2005 року №8-рп/2005, від 18 червня 2007 року №4-рп/2007, від 22 травня 2008 року №10-рп/2008, від 3 червня 2013 року №3-рп/2013, від 19 листопада 2013 року №10-рп/2013, від 8 червня 2016 року №4-рп/2016, від 4 грудня 2018 року №11-р/2018, від 18 лютого 2020 року №2-р/2020, від 11 березня 2020 року №4-р/2020).

Проаналізувавши юридичні позиції щодо незалежності суддів, Конституційний Суд України дійшов висновку, що гарантії незалежності суддів зумовлені конституційно визначеною виключною функцією судів здійснювати правосуддя; законодавець не може свавільно встановлювати або змінювати розмір винагороди судді, використовуючи свої повноваження як інструмент впливу на судову владу (абзаци сьомий, восьмий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення від 11 березня 2020 року №4-р/2020).

Отже, обмеження суддівської винагороди є посяганням на гарантії незалежності суддів.

Таким чином, положення частин першої, третьої статті 29 Закону №294 суперечать статтям 1, 6, частинам першій, другій статті 8, частині другій статті 19, частинам першій, другій статті 55, частинам першій, другій статті 126, статті 130 Конституції України.

4.3. Конституційний Суд України вважає, що обмеження відповідних виплат є допустимим за умов воєнного або надзвичайного стану. Однак такого роду обмеження має запроваджуватися пропорційно, із встановленням чітких часових строків та в жорсткій відповідності до Конституції та законів України.

Таке обмеження також може застосовуватися й до суддів, однак після закінчення терміну його дії втрачені у зв'язку з цим обмеженням кошти необхідно компенсувати відповідними виплатами, оскільки суддівська винагорода є складовим елементом статусу судді, визначеного Конституцією України.

5. Положенням абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону №553 передбачено, що з дня набрання чинності Законом №553 (18 квітня 2020 року) і до 1 січня 2021 року тимчасово не застосовується частина перша статті 25 Кодексу, згідно з якою “Казначейство України здійснює безспірне списання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів на підставі рішення суду”.

Верховний Суд вважає, що вказане положення Закону №553 суперечить частинам першій, другій статті 129¹ Конституції України.

5.1. У Конституції України визначено основні засади судочинства, зокрема й обов'язковість судового рішення; судові рішення є обов'язковим до виконання; держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку (пункт 9 частини другої статті 129, частини перша, друга статті 129¹).

Відповідно до частин першої, другої статті 55 Конституції України права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що виконання судового рішення є невід'ємним складовим елементом права кожного на судовий захист; невиконання судового рішення загрожує сутності права на справедливий розгляд судом; держава не може ухилятися від виконання свого позитивного обов'язку щодо забезпечення виконання судового рішення задля реального захисту та відновлення захищених судом прав і свобод, законних інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства, держави (абзац третій пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 13 грудня 2012 року №18-рп/2012, перше речення абзацу другого пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 25 квітня 2012 року №11-рп/2012, перше речення абзацу восьмого підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 15 травня 2019 року №2-р(П)/2019).

Досліджуючи практику Європейського суду з прав людини, Конституційний Суд України узагальнив, що визначене статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року право на суд було б ілюзорним, якби юридична система держави допускала, щоб остаточне обов'язкове судові рішення не виконувалося на шкоду одній зі сторін; і саме на державу покладено позитивний обов'язок створити систему виконання

судових рішень, яка була б ефективною як у теорії, так і на практиці, і гарантувала б їх виконання без неналежних затримок; ефективний доступ до суду включає право на те, щоб рішення суду було виконане без не виправданих затримок; держава і її державні органи відповідальні за повне та своєчасне виконання судових рішень, які постановлені проти них (абзац одинадцятий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 15 травня 2019 року №2-р(II)/2019).

Згідно зі статтею 13 Закону України “Про судоустрій і статус суддів” судові рішення, що набрали законної сили, є обов’язковими до виконання всіма органами державної влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими та службовими особами, фізичними і юридичними особами та їх об’єднаннями на всій території України (перше речення частини другої); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи не можуть ухвалювати рішення, які скасовують судові рішення або зупиняють їх виконання (абзац другий частини сьомої).

Європейський суд з прав людини в рішенні у справі “Осовська та інші проти України” від 28 червня 2018 року (заява №2075/13 та інші) зазначив, що юридична визначеність передбачає дотримання принципу остаточності судових рішень (§26). Крім того, у пілотних рішеннях у справах “Юрій Миколайович Іванов проти України” від 15 жовтня 2009 року (заява №40450/04) та “Бурмич та інші проти України” від 12 жовтня 2017 року (заява №46852/13 та інші) цей суд вказав на системне невиконання остаточних судових рішень в Україні.

Конституційний Суд України вважає, що принцип поділу влади (стаття 6 Конституції України) очевидно зазнає порушення, якщо законодавчий орган своїм актом тимчасово зупиняє виконання остаточних судових рішень.

Отже, забезпечення виконання остаточного судового рішення є позитивним обов’язком держави, проте оспорюваним положенням Закону №553 унеможливлене здійснення Державною казначейською службою України безспірного списання коштів державного бюджету та місцевих бюджетів на підставі рішення суду до 1 січня 2021 року, що обмежує конституційне право особи на судовий захист.

Таким чином, положення абзацу дев’ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону №553 суперечить статтям 1, 6, 8, частині другій статті 19, частинам першій, другій статті 55, пункту 9 частини другої статті 129, частинам першій, другій статті 129¹ Конституції України.

Ураховуючи викладене та керуючись статтями 147, 150, 151², 152, 153 Конституції України, на підставі статей 7, 32, 35, 62, 63, 65, 66, 74, 84, 88, 89, 91, 92, 94 Закону України “Про Конституційний Суд України” Конституційний Суд України

в и р і ш и в:

1. Визнати такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними), положення:

- частин першої, третьої статті 29 Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” від 14 листопада 2019 року №294-IX зі змінами;

- абзацу дев'ятого пункту 2 розділу II “Прикінцеві положення” Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”” від 13 квітня 2020 року №553-IX.

2. Положення Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік” від 14 листопада 2019 року №294-IX зі змінами, Закону України “Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2020 рік”” від 13 квітня 2020 року №553-IX, визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України цього Рішення.

3. Закрити конституційне провадження у справі щодо перевірки на відповідність Конституції України (конституційність) положень підпунктів 5, 6, 7, 14 пункту 3, абзацу шостого пункту 6 постанови Кабінету Міністрів України “Про встановлення карантину з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та етапів послаблення протиепідемічних заходів” від 20 травня 2020 року №392, пунктів 10, 17 Порядку здійснення протиепідемічних заходів, пов'язаних із самоізоляцією, затвердженого цією постановою, на підставі пункту 5 статті 62 Закону України “Про Конституційний Суд України” – втрата чинності актом (його окремими положеннями), щодо якого порушено питання відповідності Конституції України.

4. Рішення Конституційного Суду України є обов'язковим, остаточним та таким, що не може бути оскаржено.

Рішення Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у “Віснику Конституційного Суду України”.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

© Центр Разумкова, 2020
Адреса Центру Разумкова:
Київ, 01015, вул. Лаврська, 16, 2-й поверх
e-mail: info@razumkov.org.ua
веб-сторінка: www.razumkov.org.ua

© Видавництво «Заповіт», 2020
e-mail: zapovit@gmail.com

